

SAMORA

NR. 4 OKTOBER/DESEMBER 2017 kr 50,-

- **Helsevesenet trenger mangfoldskompetanse**
- **Nye farger på motekartet**
- **Folk i Groruddalen: Defineres utenfra**

Ainehi Edoro

Fiksjonens vilkår i Afrika og diasporaen

Andrew
Mukuria

Bård Kjølge
Rønning

Jeaninne
Masika Lukusa

Siri Kvambe

Endre Dalen

Embret T.
Rognerød

Umar Ashraf

Sara Flaaen
Licius

Marit Dalen

Ellen Stokland

MED TVERRFLØYTE I KOFFERTEN

3 LEDER

4 HELSEVESENET TRENGER MANGFOLDSKOMPETANSE

Minoritetsmannen møter på et helsevesen som er fattig på mangfoldskompetanse.

8 FIKSJONENS VILKÅR I AFRIKA OG DIASPORAEN

Ainehi Egoro mener vi må utvikle en ny måte å lese afrikansk fiksjon på.

12 FOLK I GRORUDDALEN: DEFINERES UTEFRA

Zeshan Shakar har skrevet en av de mest oppsiktsvekkende bøkene denne bokhøsten, men avviser at det er en «innvandrerroman»

16 VAFFEL OG FALAFFEL

Hvorfor har vi ikke et musikkliv som er like variert som den norske restaurantbransjen?

18 MED TVERRFLØYTE I KOFFERTEN

Etter 40 år formidler fremdeles Barth Niava kunst og kultur fra Afrika gjennom CAK.

DEN ÆRLIGE DIPLOMATEN

22 DEN ÆRLIGE DIPLOMATEN

I høst vant Miloud Guiderk Kulturrådets ærespris for sitt bidrag til å utvide det norske musikkfeltet.

26 SPOLER RAP TILBAKE TIL BEGYNNELSEN

I *Full Sirkel* forteller Jørgen Nordeng historien om rap fra underdogenes perspektiv.

30 NYE FARGER PÅ MOTEKARTET

Jankeh Njie Jamanca er bare 23 år, men har allerede lykkes som gründer.

34 HOLDER SOMALI FUNK I LIVE

Ny samleplate med musikk fra Somalia fra 1970- og 80-tallet er nå Grammy-nominert.

38 EN FANFARE FRA AFRIKAS HORN

Den etiopiskfødte forfatteren Aberra Lemma kommer nå med fire noveller på norsk.

40 ETC

44 BAKSIDE:

The heart is the size of a fist av Beau Taplin

SAMORA

– Magasinet som krysser grenser –

**NR 4 - OKTOBER/
DESEMBER 2017**

39. årgang

Mariboesgate 8
0183 Oslo
www.samora.no
samora@samora.no

Forsidefoto:

Bård Kjølge Rønning

Redaksjon

Selma Benmalek, Mohamed Abdi,
Ellen Stokland, Even Tømte &
Endre Dalen (redaksjonssekretær)

Redaktør for denne utgaven

Jeaninne Masika Lukusa

Redaksjonsråd

Mari K. Linløkken, Turid Heiberg,
S. Ananthakrishnan, Inger Aguilar
& Ashley Shiri

Ansvarlig redaktør

Khalid Salimi

Abonnement

(4 nr pr år):

kr 200 for enkeltpersoner
kr 250 for institusjoner
Bankkonto: 5005.06.28245
ISSN 0801 - 6992

Trykk:

Postklart/Kraft Digitalprint

Samora utgis med støtte fra
Kulturrådet og Fritt Ord.

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway

INSTITUSJONEN
FRITT ORD

Fagpressen

Skribentene er selv ansvarlig for innholdet i Samoras artikler. Samora arbeider etter Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som mener å ha blitt urettmessig omtalt, kan henvende seg til redaksjonen eller Pressens Faglige Utvalg.

PFU er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund som behandler presseetiske spørsmål.
Adresse: PFU, Rådhusgt 17, 0101 Oslo

Samora er en partipolitisk uavhengig, livssynsneutral og økonomisk frittstående publikasjon.

Jeg er ikke sint. Bare veldig, veldig skuffet!

Den eneste gjenværende supermakten, USA, mestret for litt over ett år siden å stemme frem en president som tror at miljøproblemer er en myte. Etter at Trump tok over, har vondt gått over til mye, mye verre. Han finner stadig nye metoder å provosere på, senest ved å erklære Jerusalem som Israels hovedstad.

Atomkrig virker enda nærmere nå som mannen har 140 tegn til rådighet for å tvitre fram nasjonalistisk propaganda og hets.

«Risikoen (for en atomkrig) er nesten like høy som under den kalde krigen på 1950-tallet» ytrer blant annet 15 vinnere av Nobels fredspris. De stiller dermed dommedagsklokka så nærme midnatt at Askepott nesten ikke rekker å ta med seg noen av skoene.

Og mens moder jords hetetokter fornektes, og elefanten i rommet nesten blir kvalt av atomvåpensproduksjonsutslipp, (et ord, like langt som dette året har virket) har vi fått kjennskap til det negative utfallet av den arabiske vår. En vår som blant annet førte til at Gaddafi, Libyas president, ble drept. Noe som først fikk demokratiets forkjempere til å danse i gatene.

I høst har det derimot vist seg at når kat-ten er borte, danser musene på bordet bare en kort stund, før mennene selges som slaver på markedet. I bokstavelig, og dessverre ikke metaforisk, forstand. For etter at nasjonen ble forlatt uten leder, blir mennesker i dag auksjonert bort som gammelt arvegods. De grusomme bildene av den umenneskelige behandlingen av afrikanske menn blir knipset og delt på splitter nye iPhone 8 som koster mer enn noens mann. Noens far. Noens bror. Noens sønn.

Kommer noen til å gjøre noe? Annet enn å dele innlegget med de grusomme bildene? Det lurar jeg på, mens jeg ironisk nok trykker «liker» hver gang jeg scroller forbi andre som også delte innlegget med de grusomme bildene.

Misforstå meg rett. Jeg sier ikke at hele verden er dømt over og ut.

Det er jo noen lysglimt innimellom. Lysglimt som Zeshan Shakar's roman, den 23 årige entreprenør Jankeh Njie Jamanca's inspirerende historie og Barth Niava's standhaftighet med fremming av kunst og kultur fra Afrika.

Faktisk er det at du holder årets siste utgave av Samora, prydet med Ainehi Egoro, også et lysglimt, dog med en bismak.

For tenk det, at vi nå, på tampen av 2017, 38 år etter at det første nummeret av Samora kom ut, fortsatt må kjempe SAMMEN MOT RASISME.

Så det er kanskje ikke så rart at jeg da, trass i at jeg ikke er typen som bare ser hullene i gulosten, ikke blir sint, bare veldig, veldig skuffet. For nå har det jaggu meg vært mer hull enn gulost!

JEANINNE MASIKA LUKUSA

Redaktør

Helsevesenet trenger mangfoldskompetanse

Minoritetsmannen kvier seg for å oppsøke helsehjelp. Når han omsider finner veien frem, møter han på et helsevesen som er fattig på mangfoldskompetanse.

UMAR ASHRAF

SAMORA

November 2017 arrangerte NAKMI (Nasjonalt kompetansesenter for migrasjons- og minoritetshelse) og Reform – ressursenter for menn, seminaret «Innvandrer mann, på helsa løs?» på Melahuset. Det er ikke ofte at slike arrangementer velger å sette søkelys på kun minoritetsmenn. Som oftest har vi snakket til, og om, innvandrerkvinner, en målgruppe som for lenge siden har blitt identifisert som en prioritet.

Nå snakker vi endelig om minoritetsmannen og hans helse. Initiativet var en plattform hvor jeg forventet å se helseministeren og andre profilerte politikere. De valgte dessverre å utebli fra et viktig arrangement med et ellers så godt oppmøte. Derimot var de oppmøtte i godt selskap med lege Wasim Zahid (også kjent som Twitter-legen) som inntok rollen som ordstyrer.

Mine egne refleksjoner rundt tematikken og arrangementet blir bakgrunnen til dette innlegget. Jeg har ingen arbeidserfaring fra helsesektoren. Men jeg er knyttet til helsevesenet gjennom min bedre halvdel, som er sjettedeårs medisinstudent. Derfor blir jeg ofte foret med helsedebatter og innsyn i helsesektorens utfordringer og muligheter fra tid til annen. I mange år har jeg snakket om strukturell diskriminering og utenforskap. Og det er nå på tide at vi også velger å snakke om den ubehagelige sannheten; at rasisme og diskriminering, som i alle andre samfunnsarenaer, også eksisterer i helsevesenet. Vi har et av verdens beste helsevesen. Men skal vi bli enda bedre, må vi strekke oss lenger for å tilby likeverdige helsetjenester til hele befolkningen.

Stigmatisert innvandrer mann

Det er ikke mange år siden saken om Ali Farah, som ble slått ned og etterlatt av ambulansepersonalet med

en alvorlig hodeskade, ble kjent og rystet en hel nasjon. Tilsynssaken fra Helsetilsynet i Oslo og Akershus har i etterkant dokumentert at forholdene rundt behandlingen av Farah var grovere enn det som først var kjent, noe som ga utslag i at det ble åpnet tilsynssak mot ytterligere én ansatt.

Den vonde hendelsen med Farah gir et godt utgangspunkt for det viktige arbeidet både helsevesenet og resten av oss står foran. For skandalen knytter seg ikke bare til en konkret hendelse, men til systemer og strukturer i det offentlige helsevesen. Det er på høy tid at institusjonell rasisme og diskriminering i det norske helsevesenet ikke bare blir snakket om, men også blir gjort noe med, og det er NAKMI kjent med.

Mange pasienter som er i møte med helsevesenet har opplevd fordommer og rasisme på kroppen i årevis. Dette resulterer i lav tillit til alle offentlige instanser, også helsevesenet. Muslimer blir syke av islamfrykt, og etniske minoriteter er slitne av å bli stilt til veggs fordi de er bikulturelle. Når en person

med innvandrerbakgrunn bli syk, og vedkommende må komme i kontakt med helsevesenet, vil det ofte kunne oppstå dobbelt- eller trippelstress. I tillegg til sykdomsutløste stress- og krisereaksjoner.

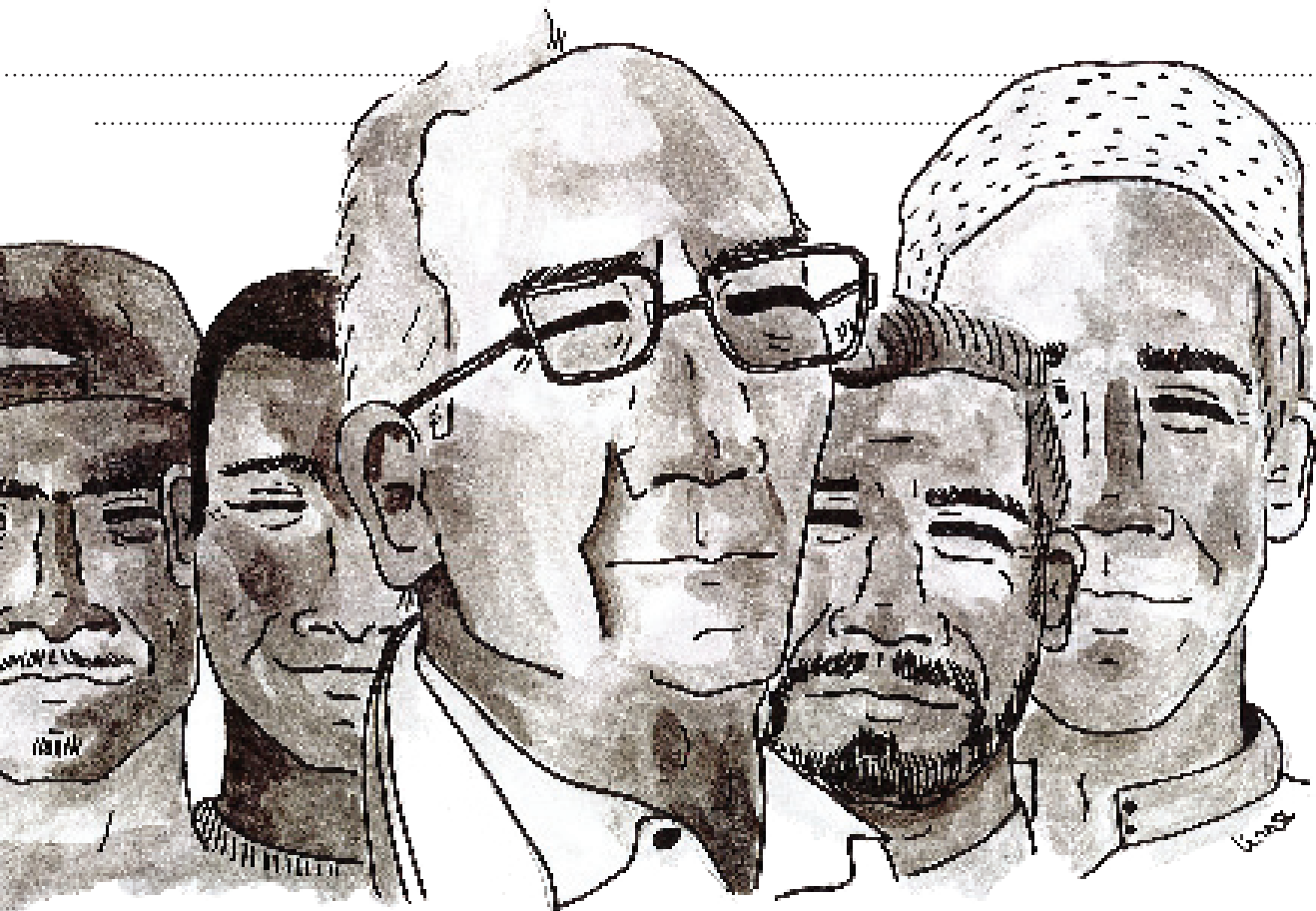
Et av de viktigste aspektene som kom frem ved seminaret «Innvandrer mann, på helsa løs?», var nettopp hvor utsatt minoritetsmannen er i møte med helsevesenet. Jeg vil våge å hevde at det ikke er noen tvil om at det er han som er den mest stigmatiserte. Han er, gjennom medienarrativet, blitt opprettholderen av patriarkiet, den som utøver vold i nære relasjoner, og utsetter kvinnene i sitt liv for sosial kontroll og skam- og ærestenkning. Dette narrativet følger ham også i det norske samfunnet.

«Mange pasienter som er i møte med helsevesenet har opplevd fordommer og rasisme på kroppen i årevis.»

Vi trenger også mangfoldskompetansen for å motarbeide de tidligere nevnte fordommene og stereotypene som de potensielt kan møte, altså som patriarkiets opprettholdere.

Alle illustrasjoner Linn Sc

Farouk al-Kasim var kanskje den største verdiskaperen Norge har hatt. Det er i det norske samfunnets interesse med flere verdiskapere, og færre pasienter. Derfor trenger vi også at alle pasienter opplever at de har et likeverdig helsetilbud, og tillit til det norske helsevesenet. Det er kun slik vi kan bygge et helsevesen som er opptatt av å forebygge, fremfor å møte pasientene først når noe alvorlig inntreffer.

Mine egne foreldre og den gruppen de tilhører, altså arbeidsinnvandrere, har liten tillit til det norske helsevesenet. De kom til Norge mot slutten av 70-tallet, og så langt tilbake som de kan huske har de kjent mistilliten på kroppen. Alt fra retorikken til Fremskrittspartiet, innvandringsmotstanden til Arne Myrdal, til det mer nylige overdimensjonerte medie-fokuset på deres religion. De vet at det finnes folk, også i helsevesenet, som bærer på holdninger som ikke vil dem godt. Da min mor var innlagt på sykehus, følte hun et konstant behov for å fortelle helsepersonellet at mannen og sønnen hennes er bra mennesker. Nettopp fordi hun vet at mennene i hennes familie antageligvis blir møtt med fordommer, knyttet til dem som menn som kvinneundertrykkende, og voldelige eller aggressive. Hun ville avklare at hennes sykdom ikke var utløst av oss.

Kunnskap og kulturell sensitivitet

Vi kan ikke bare rette fokus mot økt kulturell sensitivitet i helsevesenet, eller kreve at det tas et oppgjør med fordommer og rasisme blant norsk helsepersonell. Det handler også om økt mangfoldskompetanse, for å etablere kunnskap om noe av tankesettet blant mange minoriteter, da også minoritetsmenn.

I sin kulturelle bagasje kan innvandrere ha med seg opplevelser og erfaringer med for eksempel trusler framsatt av øvrighetspersoner eller familiemedlem-

mer, vold, overgrep, krigshandlinger, og/eller tortur av psykisk og fysisk art. I en tid hvor mange nye landsmenn i stor grad er menn som har flyktet fra krig, er det ytterst viktig at vårt helsevesen er rustet til å møte dem med forståelse for både deres lidelser og kulturelle bagasje. Vi trenger også mangfoldskompetansen for å motarbeide de tidligere nevnte fordommene og stereotypiene som de potensielt kan møte, altså som patriarkiets opprettholdere. Disse fordommene henger som en mørk sky over

minoritetsmannen. Nyankomne til dette landet fortjener å møtes med åpent sinn, spesielt av helsevesenet.

Psykisk helse

Samtidig tror jeg at mange minoritetsmenn vegrer seg for å møte helsevesenet, enten det er med medisinske eller psykiatriske lidelser. Når man er psykisk syk, så kjemper man ikke bare en daglig kamp mot sykdommen som har rammet en, man kjemper også en kamp mot

omfattende fordommer, stereotyper og sosialt stigma som eksisterer rundt omkring i samfunnet (Gullslett, Kim og Borg, 2014). Og dessverre, som nevnt, lever vi i en tid hvor medienes og samfunnsdebattens polarisering skader minoritetsmannen verst.

Det er også viktig å trekke inn kulturforskjeller innen psykisk helse, det er noe vanligere at skam og ære tar en noe større plass i kulturer som er mer kollektivistiske, og det kan være både en utløser og en

«I en tid hvor mange nye landsmenn i stor grad er menn som har flyktet fra krig, er det ytterst viktig at vårt helsevesen er rustet til å møte dem med forståelse for både deres lidelser og kulturelle bagasje.»

opprettholder av den psykiske lidelsen. Ikke ulikt de utallige mange norske hjem hvor psykiske sykdommer skjules, finnes det også mange minoritetshjem hvor den psykiske syke blir møtt med motgang i større grad. Det å være deprimeret blir skamlagt. Dette kan være en ytterligere belastning i det hele. Å forstå seg på skam og kulturforskjeller er en kompetanse i seg selv. Eksempelvis vet vi at det i enkelte miljøer er enda mer belastende å være en LHBTI-person. Bare den mangfoldskompetansen i seg selv kan være verdifull, om ikke essensiell, for norsk helsepersonell i utvalgte tilfeller. Derfor må også det norske helsevesenet danne allianser for opplæring og kompetanseheving, med organisasjoner og fagmiljøer som nettopp NAKMI, Reform, Skeiv verden og OMOD (organisasjonen mot offentlig diskriminering).

Trange kjønnsroller

Minoritetsmenn, og generelt sett mange andre menn, har i størst mulig grad blitt oppdratt til å være familiens overhode, forsørger, brødvinneren er vel det rette ordet. Han skal være den sterke og den tøffe. Han skal helst ikke vise smerte, det er et tegn på svakhet. Ikke gråte heller, det er sånn som jenter gjør. De tradisjonelle og trange kjønnsrollene gjør det til tider vanskelig å oppsøke hjelp. Jeg husker den dag i dag da min far måtte amputere sitt ben som følge av diabetes. Uansett hvor på benet som skulle amputeres legen la press og spurte om det gjorde vondt, svarte han «Nei». Han er lært opp til å ikke uttrykke smerte, et tegn på svakhet.

Gjennom økt kunnskap og mangfoldskompetanse kan vi først og fremst bidra til å skape en større åpenhet og normalisere tabulagte emner blant minoritetsbefolkningen. Det vil trolig også gjøre det enklere for enhver person som sliter med psykiske problemer å akseptere seg selv og leve et godt og trygt liv, uten å konstant måtte forholde seg til omfattende fordommer og stigmatisering.

Verdiskapning, arbeidsinnvandrere og eldrebølgen

Vi må ta innover oss at minoriteters helse er viktig. Også fordi disse borgerne gjennom god helse kan være verdiskapere, og yte til det norske samfunnet. De kan være med å bygge opp fellesskapet. Det er velkjent at mørkhudede og andre minoritetsgrupper i USA opplever mer sykdom, dårligere utfall og tidligere død, sammenliknet med hvite. Disse helseforskjellene ble kjent på 80-tallet, og selv om en samordnet innsats av myndighetene resulterte i noe forbedring, viser de nyeste rapportene (Center of disease control CDC -2015) vedvarende forskjeller etter rase og etnisitet. Jeg tror ikke at det er noe særlig annerledes i Norge i dag.

Minoritetsmenn er i større grad utsatt for somatiske lidelser, som diabetes og hjerte- og karsykdom-

mer. La oss ikke glemme at eldrebølgen av arbeidsinnvandrere også er i ferd med å treffe det norske helsevesenet. Dette er de mennene som kom på 70-, og 80-tallet, som slet seg i hjel, med opptil tre fysisk krevende jobber i døgnet for å brødfø familien. De tok jobbene ingen ville ha, alt fra renhold til fabrikkarbeid.

Dette var i et Norge som var i sterkt behov for arbeidskraft etter at en annen innvandrer mann, ved navnet Farouk al-Kasim, presset oljeselskapene til å utvinne hver eneste mulige oljedråpe, ved å tvinge igjennom nye metoder som vanninjeksering, horisontal boring og andre metoder. Han var kanskje den største verdiskaperen Norge har hatt. Det er i det norske samfunnets interesse med flere verdiskapere, og færre pasienter. Forutsetningen for dette er at helseproblemer avdekkes tidlig. Derfor trenger vi også at alle pasienter opplever at de har et likeverdig helsetilbud, og tillit til det norske helsevesenet. Det er kun slik vi kan bygge et helsevesen som er opptatt av å forebygge, fremfor å møte pasientene først når noe alvorlig inntreffer.

Likeverdige tjenester og leger

Leger sverger på å behandle alle pasienter likt, likevel er det ikke alltid slik. Helsepersonell flest er ikke rasistiske. Men de opererer i et iboende rasistisk system. Deres egne underbevisste fordommer og negative antagelser kan påvirke måten de behandler pasienter på. Er det slik at helsevesenet diskriminerer bevisst, ikke nødvendigvis. Men fortsatt vil jeg kalle det strukturell rasisme og diskriminering. Hvordan det? Jo, fordi diskriminering kan skje ved tankeløshet, uvitenhet, fordommer eller rasebaserte stereotyper.

En annen side av saken er at også helsepersonell i Norge, spesielt sykepleiere og hjelpepleiere, ofte selv opplever å bli fornærmet og angrepet fordi de for eksempel bruker hijab. Nyere rapporter viser at det finnes åpenlys intoleranse ovenfor leger med mørk hud, eller med indisk eller jødisk bakgrunn. Flere medisinske journaler har publisert retningslinjer for leger, med titler som «Dealing with the racist patient» og «The discriminatory patient and family». Det er trist at vi trenger slike retningslinjer.

Leger, helsepersonell og samfunnet mer generelt, må innse at kampene de marginaliserte kjemper i et samfunn er en kamp for oss alle. En minoritetsleges kamp, som for eksempel en muslimsk-norsk leges kamp for å betjene sine pasienter uten frykt for rasisme, og en innvandrerpasients kamp for å bli behandlet med verdighet og respekt, bør være blant kampene våre. Nå er det på tide at vi innfører mangfoldskompetansen i helsevesenet, og i medisin- og sykepleierstudiet, som en gitt standard. 📌

Fiksjonens vilkår i Afrika og diasporaen

Hvordan leser vi romaner fra Afrika? Ser vi på all tekst fra menneskehetens krybbe gjennom et hemmende filter av postkolonialisme og utilitarisme? Ainehi Egoro, litteraturprofessor ved Marquette-univeristetet i Milwaukee og grunnlegger av bloggen Brittle Paper, mener vi må utvikle en ny måte å lese afrikansk fiksjon på.

BÅRD KJØGE RØNNING

SAMORA

Things fall apart

Fra barndommens Nigeria husker Ainehi Egoro at de få bøkene som fantes i huset gjerne lå henslengt i et større tinnspann sammen med andre «ubrukkelige» objekter: en sokk uten partner, en sprukken sleiv. Boka, som gjenstand i husholdet, hadde liten nytteverdi.

Dog var det ett unntak: Romanen *Things fall apart* hadde nærmest mytisk eller hellig status. Den er skrevet av Chinua Achebe, forfatteren som for alvor satte Afrika på det litterære kartet, og startet en bølge av skrive- og leseglede sør for Middelhavet. Ainehi Egoro, nå assisterende professor i afrikansk litteratur ved Marquette-universitet i Milwaukee, husker sitt første møte med den legendariske romanen:

– Jeg var syv år, hadde nettopp lært å lese, og husker hvordan det var som å holde noe fremmed og magisk mellom hendene. Møtet med denne opphøyde boken, som gjenstand, et moderne afrikansk klenodium, ble så sterkt at jeg faktisk ikke leste den før jeg holdt på med mastergraden min noen tiår senere, i USA.

The novelist as teacher

Ainehi er kommet til Oslo og Kunstnernes Hus i regi av organisasjonen TrAP (Transnational Arts Production) for å snakke om den afrikanske

Ainehi Egoro ble invitert av TrAP til Litteraturhuset i Oslo
Alle foto: Bård Kjøge Rønning

romanens historie og vilkår. Kledd i en sølvgrå kjole, som glitrer i amorf kontakt med spotlampene, inntar hun podiet og fyrer løs:

– Chinua Achebe definerte dualiteten i den afrikanske romanens vilkår da han skrev essayet *The novelist as a teacher* i 1965. For her gir han romanen, og kunsten, en helt klar oppgave: Å undervise og belære de uvitende. Dette dogmet har preget afrikansk fiksjon helt fram til i dag; ikke bare hvordan bøker skrives og hva de handler om, men også på hvilken måte de mottas og forstås lokalt for afrikanske lesere, og ikke minst i de større kommersielle bokmarkedene i Vesten. For det er faktisk det litterære etablissementet, de store, kommersielle forlagshusene i London, New York og Paris, som dikterer hvordan vi leser afrikansk litteratur.

– Så er det opp til leseren å spørre seg: Er ikke klasserommet, altså der læreren opererer, et miljø som binder fiksjonen opp til plikt og belæring, det vil si klinisk fritt for glede? Og hva er fiksjon, om ikke fantasiens lekeplass; det metaforiske rommet hvor ting er friskt og nytt, der alfabet og språk får lov til å utvikle seg fritt, i eget tempo! Denne tvangstrøya har vært, og er fortsatt, den afrikanske fiksjonens skjebne.

Utilitaristisk lesning

– Når vi åpner en afrikansk roman, hva forventer

«Vi må (...) kaste av oss den overbærende, antropologiske og etnografiske hammen og lese roman for roman slik de fortjener å bli lest: med undrende øyne, med følsomhet for de kunstneriske kvalitetene per se.»

Ainehi Edoro snakket med artisten Nosizwe Baqwa på Kunsternes hus på et arrangement i regi av Transnational Arts Production.

vi? Og hvilke kriterier dømmer vi romanen etter? Når forlaget skriver en blurb på coveret, hva er det de søker å formidle? De vil selge boka, så klart, men til hvilken pris, og på hvilke premisser? Er Alain Mabanckous *The lights of Pointe-Noire* for eksempel «en sterk personlig postkolonialistisk eksilhistorie» eller bare «en lysende, poetisk memoar»?

Poenget er: All afrikansk litteratur politiseres og pådyttes regressive merkelapper som brukes i en utilitaristisk kontekst. Alle afrikanske bøker skal liksom på død og liv ha en nytteverdi, lære leseren noe om Afrika, de kan aldri leses som selvstendige kunstverk alene.

– Vi må bort fra denne utilitaristiske lese måten. Vi må utvikle et nytt blikk for den afrikanske romanen, kaste av oss den overbærende, antropologiske og etnografiske hammen og lese roman for roman slik de fortjener å bli lest: med undrende øyne, med følsomhet for de kunstneriske kvalitetene per se. Så er spørsmålet: Hvordan gjør vi det? Hvordan kan vi forløse en slik forandring?

– Jo, vi må ut av klasserommet! Ut av det antropologiske, etnografiske «her er den nye Afrika-

romanen»-skapet. Vi må slutte med å søke desperat etter budskap, og heller gå inn i romanens estetiske konstitusjon, inn i romanens selvstendige kropp, gå klinisk og kjærlig til verks, og dyrke de gode kvalitetene! En god bok er ikke en bruksanvisning.

Mørkets hjerte

– Romanen er på mange måter en britisk og fransk oppfinnelse. De første afrikanske romanene, tidlig i forrige århundre, ble ikke tatt seriøst – som litteratur – av noen. Alle så på Afrika, det mørke kontinentet, som en primitiv maurtue av buskmenn og hottentotter. Referansene var fra antropologiens rasistiske skrønemakere. Menneskene der nede var skumle og lunefulle, de tilhørte ikke den såkalte sivilisasjonen.

«Vi må slutte med å søke desperat etter budskap, og heller gå inn i romanens estetiske konstitusjon, inn i romanens selvstendige kropp, gå klinisk og kjærlig til verks, og dyrke de gode kvalitetene!»

– Ta bare *Mørkets hjerte* av Joseph Conrad, kron-eksempelet på en litterær, totalt ovenfra-og-ned framstilling av Afrika og det afrikanske, så dystopisk antropologisk som det kan bli. Elven, en saftig metafor for reise, tid og forskjell, presenteres som en nær sagt konstant sivilisatorisk avstand mellom den hvite europeer og den svarte afrikaner. Og dette var lenge europeernes store Afrika-roman! Stadig kåres den til en av verdenshistoriens beste bøker! Hva kan vi stille

Ainehi Edoro deltok i en workshop i leseteknikk på Kunstnernes hus.

opp med mot noe sånt? Når vi selv, som afrikanere, begynte å skrive romaner; hva var vårt utgangspunkt? En enorm forsvarsposisjon, ikke sant; hele tiden i forsvar: Nei, Afrika er ikke sånn! se her: Afrika er sånn! Heldigvis modnes vilkårene med tiden, og den afrikanske fiksjonens rom er nå i 2017 rausere og større.

Ainehi poengterer sine argumenter med skarpe fingerbevegelser, hun gestikulerer med en dirigents utsøkte følsomhet for semantisk takt og tone. Hennes karriere er bygd på pennens kamp mot pennen, eller kanskje pennens kamp mot sverdet. Hun er en ung afrikansk kvinne med en lysende akademisk karriere i USA, et genuint forbilde for mange afrikanske og afroamerikanske jenter. Stemmen hennes er sindig og klar, og hun har ingen forhold til laurbær; konstant jobber hun for den afrikanske fiksjonen; hun ser seg selv som formidler, budbringer.

Brittle Paper

Da Ainehi holdt på med mastergraden sin i engelsk litteratur, følte hun at energien eskalerte såpass at hun måtte finne en ventil hvor hun kunne kanalisere det gjærende formidlingsbehovet:

– Jeg leste alle disse fantastiske bøkene, skrevet av afrikanske forfattere, og jeg tenkte, og kjente, at her må jeg bare gjøre et eller annet. Jeg kunne ikke sitte med det alene. Den afrikanske litteraturen jeg leste hver dag var bare så utrolig underkommunisert. Slik gikk det til at jeg en dag startet bloggen «Brittle Paper» («Krøllpapir»), og det var frøet som har grodd og grodd og blitt til et stort tre.

«Brittle Paper» er en hybrid av en blogg og et onlinemagasin der fokuset er utelukkende på afrikansk litteratur. Den er et oversiktlig villnis av essays, artikler, anmeldelser og skjønnlitterære bidrag, som i sin helhet er opptatt under avisen The Guardians mediale paraply. Tusenvis på tusenvis av nysgjerrige

lesere besøker nettstedet hver dag for å oppdatere seg på det nyeste innen afrikansk skjønnlitteratur. Den er resultatet av en masterstudents brennende ønske om å formidle, om å bidra til å styre en unik kulturell skute ut av harde vinder og trygt ut på speilblank sjø.

Sosiale medier

Det er lite stykke fra Twitter til en 400 siders roman. Det er ulike sjangre, mildt sagt. Men... Ainehi planter pupillene i oss og understreker:

– Twitter, Instagram, Facebook, you name it... Hva har disse sosiale mediene med litteratur å gjøre? Jo, jeg tenker på leserne. Det er jo leserne som er grunnen til at noen skriver bøker i utgangspunktet. Gjennom knappe, personlige og poengterte meldinger kommuniserer de seg imellom om litteraturen. De

sosiale mediene er de nye fora som leserne kan bruke, totalt horisontalt og demokratisk, for å erstatte de vertikale og elitistiske kanalene som fantes før, mellom forfatter, kritiker og leser. De sosiale mediene bidrar til en litterær revolusjon: den gjenetablerer en navlestreng mellom forfatter og leser, og kanskje enda viktigere: fra leser til leser!

– Se på Alain Mabanckou, se på Chimamanda Ngozi Adichie, se på andre: De er ikke bare forfattere langt der borte på abstrakte, uvirkelige troner. De er mennesker

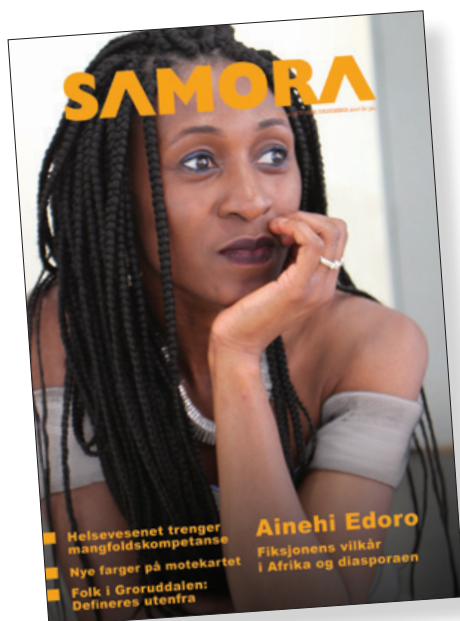
som oss, som skriver, som formidler vår virkelighet, og de er der, i vår nye digitale, sosiale verden, med en ny frisyre på Instagram, med en kort, vittig Tweet, med en kameratslig oppdatering på Facebook.

– Og mange spør meg: Ainehi, har du én afrikansk roman å anbefale? Vet du hva jeg svarer da? Nei, det har jeg ikke, svarer jeg, det er for mange. Så kan de lete selv. Fiksjonen må tas ut av klasserommet. Vi er voksne nå. 📖

«De sosiale mediene bidrar til en litterær revolusjon: den gjenetablerer en navlestreng mellom forfatter og leser, og kanskje enda viktigere: fra leser til leser!»

Abonner på

SAMORA

Magasinet Samora er nå inne i sitt 39. år. Samora er et uavhengig innvandringspolitisk og kulturpolitisk magasin som tar opp situasjonen for minoriteter i Norge samt forholdet mellom minoriteter og majoritet.

Samora legger vekt på å formidle kulturuttrykk fra minoritetsgruppene som musikk, bøker, filmer og kunstutstillinger som de store mediene ikke dekker.

Abonner nå!

e-mail til samora@samora.no

Tlf.: 22 20 96 90

**Ett års abonnement
(4 utgaver)**

**kr 200.- for privatpersoner
& kr 250.- for institusjoner**

Samora er hovedstad i ingenmannslandet mellom Norge og omverden. Samora vil gi stemme til det mangfoldige Norge alle prater om, men altfor få vet hva er.

Samora er et magasin for alt som er ureint, det som er i mellom, litt av begge deler.

Samora er ikke bare for «innvandrere» eller «nordmenn».

Samora er der fordi alt ikke er som det ser ut.

Kanskje Samora er magasinet du savner? Synes du denne teksten er vagt formulert? Har du sterkere ord?

Kanskje finner du ordene sammen med andre? Samora trenger bilder og tekster fra din virkelighet. Ung og uerfaren kan være en fordel.

Folk i Groruddalen: Defineres utenfra

Tante ulrikkes vei ble omtalt i forrige utgave av Samora og er ansett som en av de mest oppsiktsvekkende bøkene denne bokhøsten. Men forfatteren Zeshan Shakar avviser at det er en «innvandrerroman». Hva forteller boka om virkeligheten i Oslo?

ANDREW MUKURIA

SAMORA

Zeshan Shakars bok *Tante Ulrikkes vei* har høstet gode kritikker høyt og lavt, og var en av de store overraskelsene denne bokhøsten.

– Det finnes mange oppvekstromaner, men veldig mange av dem er fra 60- eller 70-tallet. Det har vært veldig lite fra vår tid på 90-tallet og utover. I hvert fall fra Groruddalen. Så det var et ønske om å skrive om det, sier debutant Zeshan Shakar.

Det er få kunstformer der stemmene til personer med innvandrerbakgrunn kommer frem i Norge, unntatt i musikk. Begrepet «innvandrerroman» har oppstått som en konsekvens av dette. Shakar ønsker at flere fortellinger kommer frem og skulle gjerne ønsket at det ble satt opp mer teater av innvandrerstemmer.

Det har lenge vært snakk om at Norge trenger en skikkelig «innvandrerroman». Forsøkene har vært mange og allerede i 1986 kom boken *Pakkis* ut om den pakistanske unggutten Sajjad. Boken skildret hvordan en innvandrer som hadde bodd i Norge store deler av livet sitt slet med å føle seg fanget av kulturforskjellene mellom hjemlandet til foreldrene og Norge. Denne tilværelsen var fylt av konflikter. I 2008 problematiserte Aftenposten temaet i artikkelen «jakten på den umulige roman».

Lei av å bli definert utenfra

Spol frem til nå og Shakar er oppgitt, etter å ha sett nok en innvandringsdebatt på TV hvor man snakker om innvandrere, men ikke med dem.

– Jeg ble sinnsykt sliten av det. Det er hver dag, hele året, fra du har vært liten kid. Og det var da jeg tenkte; kan jeg skrive noe om hvordan det er for alle dem som er i målgruppen for debattene? De som

Zeshan Shakar er en av bokhøstens mest lovende debutanter.
Foto: NTB Scanpix / Frode Hansen, VG

ikke bare kan logge av eller svitsje kanal og se på noe annet.

Når jeg tar opp begrepet innvandrerroman, er Shakar veldig rask med å påpeke at det aldri kommer til å komme en slik fortelling.

– Det å kalle det en innvandrerroman er feil, disse guttene er norske, de er født i Norge og det er en Oslo-historie, sier han.

Flinkisen og dropouten

I Tante *Ulrikkes vei* følger vi historiene til de to ungguttene Mohammed (Mo) med foreldre fra Pakistan og Jamal med foreldre fra Somalia. Mo er den skoleflinke, litt reserverte og alltid korrekte gutten som blir valgt sist på fotballaget. Jamal er den rappkjefta bråkebøtten som sitter med føttene på bordet helt bakerst i klassen. Det som binder dem sammen er ikke bare en felles adresse midt på Stovner blant de karakteristiske blokkene og verdens største lampe, men også følelsen av utenforskap som begge to føler.

«Når det kommer bøker eller filmer som handler om minoriteter, blir det ofte til at man sier at det er en sterk historie. (...) Jeg er glad for at det er flere som sier at det er en god bok i seg selv, også. Og det er først og fremst en bok, ikke en kronikk eller et debattinnlegg.»

– Jeg tror ikke det finnes noen i dette landet her som i større grad er definert av folk utenfra enn folk fra Groruddalen, sier forfatteren.

I boken hører vi Jamal fortelle om en oppvekst med en psykisk syk mor og en bror som er sengevæter. Han tilbringer sene netter på taket på blokkene mens han og gjengen røyker keef (hasj) og filosoferer over livet. Mo beskriver følelsen av å være født i Norge, men likevel føle seg utenfor. Et eksempel er når han ikke får slippe inn på utesteder i byen. Etter å ha droppet ut av skolen begynner han å jobbe på en vaskehall for å forsørge familien. Han sklir sakte men sikkert ut av det norske samfunnet.

Mo derimot går fra gode karakterer på videregående til et stipend på Universitet i Oslo. Foreldrene hans pusher viktigheten av god utdannelse og han blir sammen med en norsk jente. Forholdet deres får Mo til å tenke mer på hvordan han fremstår ovenfor andre nordmenn, selv om han også er norsk selv.

Viktig at stemmene blir hørt

Shakar understreker viktigheten av gode skoler, gratis rett til utdanning og at ungdom med innvandrerbakgrunn må ha rom i norsk offentlighet hvor stemmene deres kan bli hørt.

– I Norge er det heldigvis små avstander. I Frankrike er det mye mer segregert. Da jeg vokste opp sammen med kompisene mine, ble mye av vårt verdensbilde lite anerkjent i norsk offentlighet. Etter terrorangrepene den 11. september snakket mange på Stovner om at USA hadde bombet andre land i evigheter.

– Ungdommene følte ikke synspunktene deres kom frem i blant annet media. Hvor går man da? Jo, til lukkede forum. Der blir ekstreme tanker ikke bare anerkjent, men de blir forsterket.

Terrorangrepene i byer som New York og Madrid fungerer som et politisk bakteppe i romanen. Dekningen av disse hendelsene viser hvordan hovedpersonene reagerer på klikkvennlige overskrifter og konflikter mellom øst og vest.

Mer enn en sterk historie

Tante Ulrikkes vei har blitt beskrevet som en ekte og viktig bok av anmelderne. Dagbladet har utpekt den som en av høstens viktigste bøker. VG sier at debuten er en kunstnerisk vellykket roman om hvordan det er å vokse opp som norskfødt barn av førstegenerasjons innvandrere i drabantby-Oslo.

– Når det kommer bøker eller filmer som handler om minoriteter, blir det ofte til at man sier at det er en sterk historie. Og det er det ofte, men jeg er glad for at det er flere som sier at det er en god bok i seg

selv, også. Og det er først og fremst en bok, ikke en kronikk eller et debattinnlegg, poengterer Shakar.

Han forteller at den største frykten hadde vært om folk fra Stovner ikke hadde kjent seg igjen i det han skrev, men tilbakemeldingene fra folk i nærmiljøet har vært positive.

– De kjenner seg igjen i hvordan det var å vokse opp der, men også i det at man alltid skal representere noe. Enten man vil det eller ikke. Og i det at man aldri blir norsk nok, sier han.

– Om vi hadde vært i 2000 hadde vi sagt at i 2017 er vi nok forbi de greiene der, men vi er ikke det. Det er drittkjedelig å snakke om dette i 2017.

Større avstander

En av de mest markante politikerne i det offentlige ordskiftet om dagen er Sylvi Listhaug. Innvandring har stadig blitt en større debatt etter at flyktninger gikk og syklet over Svartskog høsten 2015. Den siste tiden har man diskutert hva man skal gjøre med asylbarna som kommer fra Afghanistan, som har risikert å bli tvangsutsendt tilbake til et land som Utenriksdepartementet på det sterkeste fraråder nordmenn å reise til. Shakar sier at han ble lei av innvandrerdebatten allerede som ung.

– Ta Oslo som eksempel, det er en by, men den består av masse små landsbyer og jo mer polarisert sanne diskusjoner blir, jo større avstand blir det mellom de landsbyene. I mindre grad opplever man det som en felles by.

Forfatteren tror mange er bekymret for utviklingen. Han mener at høyreekstremismen har vokst etter 22. juli, i lys av at man skulle få mer åpenhet og kjærlighet. Shakar som vanligvis er å finne på et kontor på Rådhuset, er for tiden i foreldrepermisjon. Han er usikker på hvordan verden kommer til å se ut når barnet hans blir tenåring.

– Jeg skulle ønske vi om 20 år kunne si, «husker du på 2010-tallet med alle de bombene liksom? Det var kaos», og at det hadde blitt med det. Men det tror jeg ikke helt på. Nå er det jo ikke sånn at samfunnet vårt har gått i en mer fredelig retning. Jeg tror vi bare kommer til å gå mot et mer konfliktfylt samfunn.

– Mange av den yngre generasjon er superliberale, med tanke på rettighetene til blant annet kvinner og homofile. Så det går begge veier, men det er to motstridende krefter som kjemper mot hverandre, avslutter han med. ☺

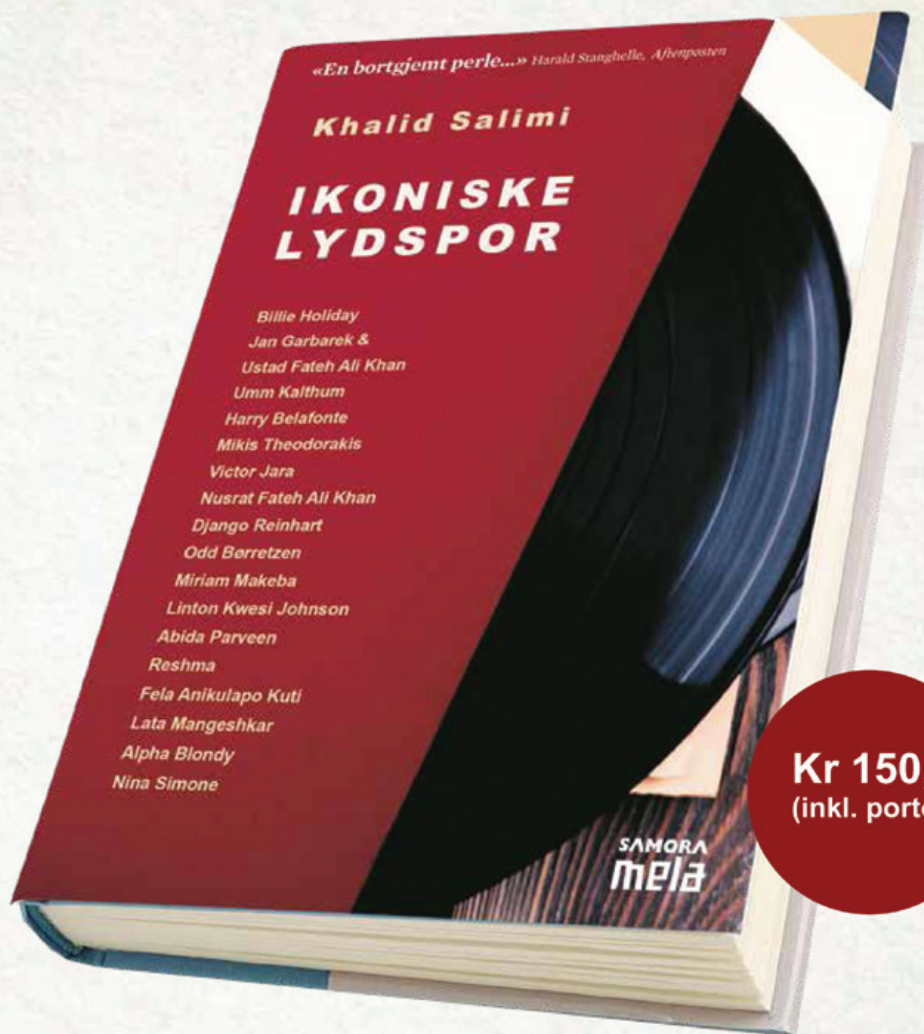
«Jeg skulle ønske vi om 20 år kunne si, 'husker du på 2010-tallet med alle de bombene liksom? Det var kaos', og at det hadde blitt med det.»

Annonse:

«LYDEN AV VERDEN»

«Khalid Salimi er en sjelden og robust plante i den norske samfunnsfloraen.»

Harald Stanghelle, Aftenposten

Kr 150,-
(inkl. porto)

«Å lese disse 17 valgene fra verdens millioner av musikalske uttrykk, er som å sitte ved Khalid Salimis bord og høre ham dele av sin glede og kunnskap. Ordene er som musikken han gir oss – full av følelser, men også av engasjement, vilje og drømmer.»

Anders Heger

BOKEN KAN BESTILLES FRA: Samora/Mela: Mariboës gate 8 – 0183 Oslo – e-mail: samora@samora.no

Vaffel og falafel

Hvorfor er ikke musikklivet i Norge like variert og mangfoldig som restaurantbransjen?

SIRI KVAMBE

SAMORA

Da jeg vokste opp i Tromsø på 80-tallet spiste vi ofte kokt torsk med gulrøtter og poteter til middag. På lørdagene var det gjerne tidlig middag; risengrynsgrøt og rød saft. På de rød-blomstrete melkepakken sto det at «tirsdag er pannekakedagen». Etter hvert ble det helt vanlig å ha hjemmelagd pizza med kjøttdeig, mais og masse ost, hver eneste fredag.

Det var ikke så mye snakk om hvor denne fantastiske retten hadde sin opprinnelse.

I dag tenker vi ikke over at vi spiser mat fra alle verdenshjørner daglig. Pizza, taco, sushi, falafel, spanske tapas og mezzah fra Midtøsten er ikke lenger fremmedord i det norske vokabularet. Det har vært

kinarestaurant på Flisa i en årrekke, thailandsk take away selges i Dyreparken i Kristiansand, og indisk tikka masala er mye lettere å oppnå enn fersk, nykokt torsk eller mors kjøttkaker. Folk flest tenker naturligvis ikke over at pizza ikke er en opprinnelig norsk nasjonalrett. Hva skulle vi ellers spist til Gullrekka på fredager? Mens vi drikker en god fransk rødvin eller et glass italiensk prosecco.

Hvorfor skriver jeg om mat?

Jeg jobber med musikk, og det er noe helt annet. Eller..?

Hvorfor bare mat?

Den store debatten om norske verdier som kultur-

Illustrasjon: Sureyya Aydin

minister Helleland satte i gang på lillejulaften ga meg tanker om mat. Hun satt bunadskledd ved juletreet, og da kom det opp minner om norske tradisjoner og kjente lukter som nøtter og appelsiner, nellikspiker, dadler og kanel.

Poenget mitt er at vi er et folk i endring. På noen områder er endringene helt akseptert som en naturlig del av utviklingen, mens vi samtidig fortsatt er så redde for det som er nytt og annerledes. Men altså ikke når det gjelder mat. Det har vi klart å ta inn over oss. Ikke mange kan se for seg et kjøkken uten olivenolje, lime eller chili.

Hvorfor er det ikke like naturlig med musikk fra ulike land?

Hvorfor er det fortsatt sånn at musikken som blir spilt mest på radioen er mainstream pop fra USA og England – utlandet det også riktignok, men nesten utelukkende derfra? Hvor blir det av den fantastiske persiske klassiske musikken, den energiske folke-musikken fra Balkan, de sterke musikktradisjonene fra Vest-Afrika og alle de utrolige rytmene fra Latin

Amerika? Ok, jeg vet at «Despacito» en av årets største hits, men det er vel takket være Justin Bieber. I Norge bor det artister med bakgrunn fra en rekke ulike land. Fra Cuba, Brasil, Irak, India, Bosnia, Burkina Faso, Zimbabwe. Hvor kan man oppleve dem, på hvilke scener og radiostasjoner?

Hvorfor er det fortsatt slik at de fleste norske musikk-festivaler holder seg innenfor trygge rammer, med vestlige musikkjangre?

For all del: Jeg heier selvfølgelig stort på norske artister som synger på både norsk og engelsk. Og det kommer helt utrolig mye bra musikk fra USA, i flere sjangre. Men hva med mangfoldet?

Flerkultur ikke et tema

På Kulturrådets politiske kulturdebatt under Arendalsuka handlet ett av spørsmålene om det flerkulturelle Norge og hvordan Kultur-Norge tilpasser seg utviklingen av et mer mangfoldig samfunn. Svaret fra politikerne handlet umiddelbart om hvordan vi skal bli bedre til å eksportere norske musikere til utlandet. Flerkultur og internasjonale kunstnere i Norge er ikke et tema i kulturdebatten i valgkampen, og ingen av partiene skriver noe om dette i sine partiprogram. Det er også mangel på debatt omkring hvordan de estetiske fagene i skolen, kulturskolen og helårs-konsertarrangører skal inkludere og spille vårt nasjonale mangfold.

Hvem tar ansvaret for at barn over hele landet blir utsatt for ulike musikkjangre og kulturtradisjoner nå som Rikskonsertene er oppløst?

Hvem av kulturpolitikere tar opp disse nødvendige temaene nå i valgkampen?

Trenger møteplass

Det skal sies at det finnes flere fantastiske festivaler, arrangører og initiativ rundt i landet som jobber med

verdensmusikk, og som bidrar til å løfte både store internasjonale artister og lokale talent, samt artister med flerkulturell bakgrunn. Likevel er det norske musikk- og kulturfeltet fortsatt ganske ensidig og lite fargerikt.

Vi har kommet kort i integreringen av musikalske uttrykksformer og sjangre. En breddeutvidelse på å spille mangfoldet har uteblitt så langt.

Hvorfor er ikke arrangører mer opptatt av å spille det flerkulturelle samfunnet vi lever i?

Hvorfor krever ikke publikum et mer variert musikk- og kulturliv i 2017? 🎧

Med tverrfløyte i kofferten

Edvard Griegs symfoniske dikt *Peer Gynt* og en heis som sto har mye av skylda for at Barth Niava fra Elfenbenskysten forvillet seg til det kalde nord og grunnla CAK i Oslo for 40 år siden. Hurra for det!

ELLEN STOKLAND

SAMORA

Jeg har en krise her. Ropet kommer fra hemsen som fungerer som kontor og laboratorium for lederen for Center for Afrikansk kulturformidling. Barth Niava titter over kanten og smiler.
– Hei! Kan du komme tilbake litt senere?

Vi kommer tilbake et par timer senere og møter en blid 70-åring i CAKs egen kafé, Afrikanden. Her er det afrikanske kulturgjenstander på veggene, fargerike stoffer på stolene og ettertraktede retter på menyen. Ute faller den første snøen. Foreløpig er det rolig i huset i Pilestredet 75C i Oslo denne fredags-ettermiddagen, men snart fylles de mange salene av dansende, spillende og fortellende mennesker. Like godt tilrettelagt var det ikke da CAK ble grunnlagt for 40 år siden, av afrikanere som vanket på Club 7 og var lei av de stereotype bildene nordmenn flest hadde av Afrika.

– Vi hadde verken lokaler, penger eller noe klart mål utover at vi ville lære nordmenn om Afrika. Ganske frekt og ambisiøst på den tiden. Folk reiste gjerne til Afrika for å dele av sin kunnskap, men at nordmenn skulle ha noe å lære av oss afrikanere... Det hadde ikke mange tenkt på, husker Niava, som hadde kommet til Norge som musikkstudent i 1969.

Klassisk fløytist

– Jeg utdannet meg til musikk lærer i Abidjan, og til avgangseksamen fikk vi europeisk nasjonalromantikk som tema. Jeg fikk i oppgave å skrive om det symfoniske diktet *Peer Gynt* av Edvard Grieg, så jeg var godt skolert i norsk kulturhistorie da jeg kom, forteller Barth Niava. Han hadde likevel ingen tanker om å reise til Norge, planen var å reise til Tyskland for å bli musikkutøver. Det var da han oppsøkte den tyske ambassaden at skjebnen grep inn.

– Den tyske ambassaden lå i 8. etasje i et større forretningsbygg. Da jeg hadde fått ordnet visum og

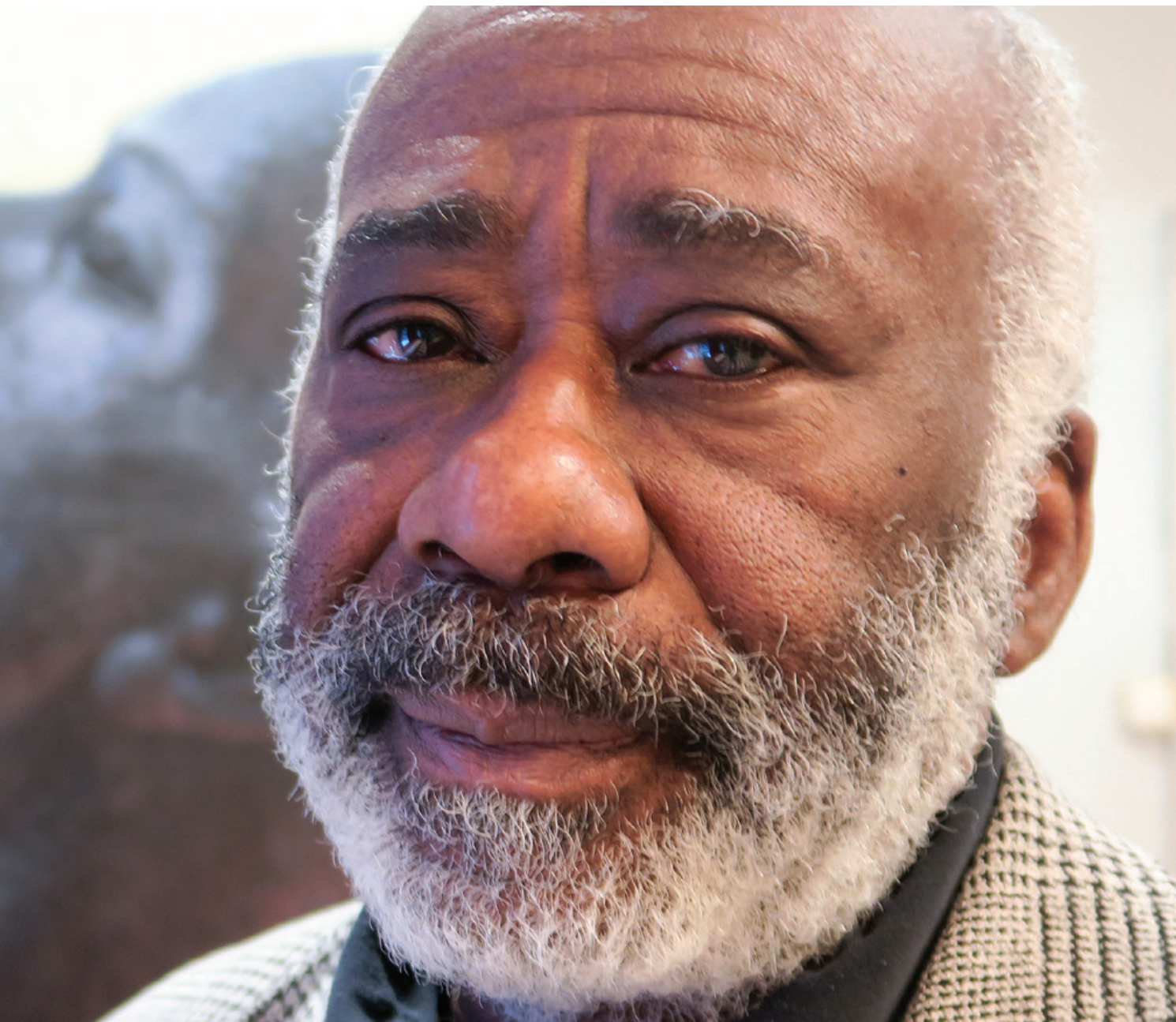
FREKK OG AMBISIØS:

I 1977 var Afrika-kunnskapen blant engasjerte nordmenn på et lavmål. Det ville Barth Niava og andre afrikanere i Oslo gjøre noe med. I dag, 40 år senere formidler fremdeles den nå 70 år gamle ivorianeren kunst og kultur fra Afrika.

Foto: Ellen Stokland

andre formaliteter og skulle ned, sto heisen. Dermed tok jeg trappa. I 5. etasje lå den norske ambassaden, og med *Peer Gynt* og Edvard Grieg i bakhodet ble jeg umiddelbart nysgjerrig, husker Niava. Han var akkurat fylt 20 år, en alder hvor man bryter med foreldrenes autoritet og vil ut i verden. Den unge musikk læreren gikk inn på ambassaden og spurte hva de kunne tilby. Og snart satt han på flyet til Oslo hvor han skulle studere klassisk tverrfløyte ved Musikkonservatoriet, det som i dag heter Musikkhøgskolen. Han var trolig den første afrikaneren som spilte i konservatoriets symfoniorkester. I tillegg spilte han i mange år fløyte i en fransk strykekvartett og turnerte Norge, Frankrike, Elfenbenskysten og andre land i Vest-Afrika.

Samtidig som han studerte, fikk Niava dessuten jobb som skuespiller ved hovedstadens teatre.

– De trengte en afrikaner ved Oslo Nye Teater, og det ble meg. Jeg jobbet der i tre-fire år både som statist og i roller, den første var i *Sweet Bird of Youth* av Tennessee Williams hvor jeg spilte mot Toralv Maurstad og Wenche Foss. Deretter kom jeg inn på Nationaltheatret hvor jeg fikk jobbe som scenearbeider under *Peer Gynt*. Da fikk jeg virkelig bruk for det jeg hadde studert i Elfenbenskysten, husker Niava, som fikk flere roller ved Nationaltheatret.

Afrikanske kulturdager

Parallelt med studier og teaterjobber, vanket altså den unge Barth Niava på Club 7 i Oslo, stedet som fremfor noen kom til å bli et samlingssted for den radikale motkulturen på 1960- og 1970-tallet.

«Folk reiste gjerne til Afrika for å dele av sin kunnskap, men at nordmenn skulle ha noe å lære av oss afrikanere.»

– Jeg var fast inventar på Club 7, et veldig dynamisk sted og det eneste stedet som klarte å håndtere multikulturalisme på den tiden. Solidaritetsbevegelsene rettet mot frigjøringsbevegelsene i Afrika var på sitt aller høyeste, men kunnskapen om Afrika viste seg å

være på et lavmål. Derfor dro vi i gang afrikanske kulturdager i 1975, ga ut dikt fra flere land og hentet Moneballetten fra Paris. Det hele kulminerte med at vi stiftet CAK i 1977, forteller Barth Niava.

– Vi ville lære nordmenn om våre land og kultur. Det var ikke på dagsorden i norsk skole, man hørte bare om katastrofehjelp og aids. Vi

startet med afrikansk dans med meg som instruktør, og det ble vanvittig populært. Jeg reiste byen rundt

for å undervise i ulike gymsaler, for det gikk mange år før vi fikk egne lokaler.

I løpet av det første året hadde Niava 500 danse-elever. Han sluttet å drikke alkohol, og har ikke tatt et glass øl siden. Han mobiliserte alt han hadde av fysisk og psykisk potensial for å holde seg på topp. Det var afrikansk dans fem timer hver dag, mandag til fredag. Samtidig som han jobbet ved Nationaltheatret.

– Det gikk ikke i lengden, og jeg måtte velge: CAK eller teatret. Det var hjerteskjærende, jeg elsker å spille teater og jeg hadde begynt å få spennende roller, som i 1978 da jeg spilte mot Sverre Anker Ousdal i «Er det ikke mitt liv, kanskje?». Men da stykket var ferdig takket jeg for meg, og da teatret ringte og tilbød en ny rolle, måtte jeg si nei. Det er det tøffeste jeg har opplevd, minnes Niava, som likevel aldri har angret på valget han tok den gangen.

Forsterkninger

Interessen for CAKs aktiviteter var økende, og senteret på sin side ønsket å tilby mer. For Niava var den omfattende danseundervisningen veldig krevende, og til tross for at han er vokst opp med musikk og dans, er han ikke utdannet danspedagog.

– En dag fikk jeg besøk av min bror som jobbet for Utenriksdepartementet i Elfenbenskysten. Han mente jeg ikke kunne fortsette alene, og så han hadde sett en fantastisk danser han mente ville passe midt i blinken for CAK. Jeg reiste til Elfenbenskysten og intervjuet gutten og bestemte meg for å engasjere ham. Det var Raymond Sereba, som siden har gledet tusenvis av voksne og barn i Norge med sin dans og musikk, forteller Niava. Å få Sereba til Norge var en skikkelig vitamininnsprøytning, nå kunne Niava konsentrere seg om å utvide CAKs portefølje og tilby flere aktiviteter.

– 1979 var FNs offisielle barneår. Da satte jeg i gang med afrikansk lekestue på lørdager og formidlet den afrikanske tradisjonen med at de eldste forteller historier til de minste. Hver eneste lørdag siden har vi holdt på, og det er stort sett meg som forteller fremdeles, sier Barth Niava. For arbeidet med barn har Niava og CAK mottatt henholdsvis Blånissepriisen fra NRK i 2001 og Barnetimens hederspris i 2004. Men allerede i 1988 fikk Barth Niava Fritt Ords honnørpris for å øke den mellommenneskelige forståelse ved å spre kunnskap om afrikansk kultur i Norge og gjøre Norge bedre kjent i Afrika. I 1990 fikk han Oslo bys kunstnerpris.

Afrikansk babybæring, orientalsk dans og trommekurs er også kommet til på CAKs meny, ikke minst etter at stiftelsen endelig kunne flytte inn i egne lokaler på Schous bryggeri på Grünerløkka i 1984. I 1993 flyttet CAK til sine nåværende lokaler i

Pilestredet 75C, et steinkast fra den fasjonable handlegaten Bogstadveien i Oslo.

Inn på statsbudsjettet

Opp gjennom årene har CAK fortsatt og stadig utvidet sitt arbeid med å formidle afrikansk kultur og kunnskap om Afrika og den afrikanske diasporaen i Norge. Senteret har arrangert seminarer, konferanser og møter, undervist studenter på Musikkhøgskolen og i lærerutdanningen, og samarbeidet med en rekke internasjonalt anerkjente kunstnere med afrikansk bakgrunn – mange på artist in residence-opphold ved senteret. CAK samarbeider også med Det franske kulturinstituttet, reiseoperatører og Frankofonifestivalen og arrangerer festivaler innen film, litteratur og dans.

– Nylig inngikk vi et viktig internasjonalt samarbeid med UNESCOs tiår for mennesker av afrikansk opprinnelse og slaverute-prosjektet, som eneste norske organisasjon. I 2018 utgir vi, i samarbeid med UNESCO, en bok om svart historie frem til i dag som blant annet tar opp Danmark-Norges innblanding i slavehandelen med skipet Fredensborg, forteller Niava.

Et viktig høydepunkt i CAK – og Niavas – historie kom i 1992, da senteret endelig ble tatt inn på statsbudsjettet, etter iherdig pådriverarbeid fra en rekke ildsjeler gjennom mange år.

– Dermed ble vårt arbeid anerkjent som et nasjonalt anliggende, etter 15 år. Frem til da var det kursene i afrikansk og orientalsk dans som hadde skapt grunnlaget for senterets drift. 150.000 kroner i støtte fra staten var viktig, men det aller viktigste

løftet kom i Mangfoldsåret 2008. Da fikk vi en kraftig økning til 2 millioner kroner over statsbudsjettet, og i 2014 ble dette økt til 2,5 millioner. I tillegg har Oslo kommune støttet oss med 500.000 kroner, sier Barth Niava.

Utmattet

Men etter 2014 har den statlige støtten stått stille, helt til i fjor da Norsk kulturråd varslet alvorlig kutt og utfasing av støtten til CAK, med 25 prosent reduksjon i 2017 og 65 prosent i 2018. Kommunen har allerede strøket CAK fra sine budsjetter. Niava er opprørt.

– Kulturrådet klager på at vi ikke rapporterer godt nok, at økonomistyringen er for dårlig og at nettsidene våre ikke reflekterer det vi driver med. Men det er klart rapportering og økonomistyring blir skadelidende når vi lever på et eksistensminimum. Vi søkte om støtte til en administrativ stilling som kunne ta seg av administrative oppgaver, inkludert rapporter og nettsider, men det ble avslått. Dessuten er vi ikke en programmerende institusjon, vi er et kompetansesenter som samarbeider med en rekke

DEDIKERT TIL BARN: Hver eneste lørdag leder Barth Niava afrikansk lekstue for de minste på CAK – Center for Afrikansk Kulturformidling. Det serveres afrikanske eventyr, masketegning og ansiktsmaling, musikk og dans. Foto: Tammy Dobson

institusjoner og organisasjoner. Folk fra hele landet kontakter oss for å lære om afrikansk kultur. Vi driver seminarer for lærerskolestudenter over hele landet, med tanke på fremtiden. Det virker som om de tror at vi driver med noen etnosentriske greier, men vårt arbeid er allmenntilgjengelig og fremtidsrettet antirasistisk arbeid. Det koster å formidle kvalitet, og det er et nasjonalt anliggende. Men nå er vi kommet til et utmattelsesstadium, hele apparatet vårt er utmattet. De tok fra oss en halv million i år, til neste år skal de fjerne 65 prosent – det er å vise oss døra!

Kuttene i støtten til CAK har også skapt kraftige reaksjoner blant senterets støttespillere, som har satt i gang en kampanje for å redde det. I et innlegg i Dagsavisen skriver Theo Koritzinsky (tidligere SV-politiker) og Synne Skouen (komponist) at kuttene i støtten vil kvele senteret, og at videre drift er umulig uten et minimum av driftsstøtte fra kommune og stat. Bente Guro Møller (tidligere leder for Mangfoldsåret) raser mot Kulturrådet og kaller det provoserende at varsel om utfasing kommer i det året CAK markerer sitt 40-års-jubileum. Jeg blir trist og nærmest pinlig berørt over at den meget viktige kompetansen CAK og Barth Niava innehar ikke verdsettes, skriver Møller i en kommentar. Koritzinsky og

Skouen mener videre at det er ulogisk å kvele CAK i en tid der stadig flere fagfolk og politikere snakker og skriver om betydningen av å forebygge etnisk og religiøs fanatisme.

Is i magen

Men til tross for nedleggelsesspøkelset har Barth Niava is i magen, og i høst feiret CAK sine første 40 år med tanke på å overleve også de neste 40. Senteret slo på stortromma og inviterte til konsert som hyllet norske og afrikanske folketoner. Og ikke lenge etter ble grunnleggeren selv overrasket med stor feiring av hans egen 70-årsdag. En lang rekke gamle elever hadde gått sammen om å lage stor fest med mange gaver. Selv synes jubilaranten alder er irrelevant, og «pensjonist» er et ord han hevder ikke å vite betydningen av.

– For det første, alder finnes ikke. Ingen spør en etiopier som vinner et løp om hvor gammel han er. Jeg er født natt til tirsdag klokken tre om morgenen. Det var i Abidjan i september, jeg er jomfru. Og det snødde ikke. Det er alt, humrer Barth Niava. ☺

«Men til tross for nedleggelsesspøkelset har Barth Niava is i magen, og i høst feiret CAK sine første 40 år med tanke på å overleve også de neste 40.»

Kulturrådets rådsleder Tone Hansen, overrekker Kulturrådets ærespris til Miloud Guiderk.

Foto: Urszula Tarasiewicz

Den ærlige diplomaten

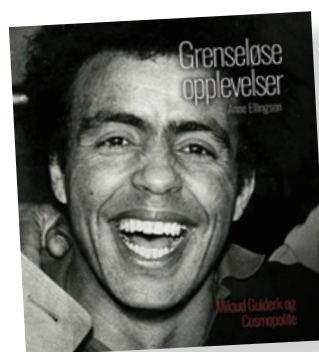
Etter 25 år som Cosmopolite-sjef er ikke Miloud Guiderk særlig interessert i å diskutere verken egen suksess eller det om diskuterte begrepet «verdensmusikk». Han vil heller skape flere musikalske prosjekter som hele verden kan ha glede av.

EMBRET T. ROGNERØD

SAMORA

I høst vant Miloud Guiderk Kulturrådets ærespris for sitt bidrag til å utvide det norske musikkfeltet. Dette skjedde parallelt med at *Grenseløse opplevelser*, boken om Cosmopolites historie, ført i pennen av Anne Ellingsen kom ut.

«Miloud Guiderk har med hard jobbing klart å bringe verden til Norge,» skrev Audun Vinger i Dagens Næringsliv – som en av de mange som har hyllet innsatsen hans de siste ukene.

Anne Ellingsen
«Grenseløse opplevelser»
Cosmopolite Scene,
Oslo, 2017

Likevel går ikke Guiderk med på at dette er noe høydepunkt for Cosmopolite.

– Det har skjedd ting hele veien. Men det går opp og ned. Hvor bra det går med Cosmopolite, avhenger hele tiden av det økonomiske, sier Miloud Guiderk, til Samora.

«Når han får oppmerksomhet, skifter han tema, snakker om andre, om klubben eller om sine barn, eller vender lyskasteren en annen vei. Han liker

Ethio-jazz-gudfaren Mulatu Astatke spilte på Cosmopolite under jubileumsfestivalen. Dette bildet er tatt da han besøkte Cosmopolite i fjor.
Foto: Bilge Öner

Anna Sienkiewicz, Mulatu Astatke og Miloud Guiderk.
Foto: Urszula Tarasiewicz

Forfatter Anne Ellingsen og Miloud Guiderk.
Foto: Urszula Tarasiewicz

seg best bak scenen, i periferien, der han kan nyte gleden av å glede andre,» skriver musiker og tidligere Cosmopolite-styremedlem Carl Størmer treffende i *Grenseløse opplevelser*.

Et omdiskutert sjangerbegrep

Når Cosmopolite feirer 25, kan en vanskelig komme utenom at scenen lenge er blitt ansett som den kanskje viktigste i Norge for det mange fortsatt velger å kalle «verdensmusikk». Kritikken av begrepet, som en musikalsk sekkebetegnelse på alt som er eksotisk og ikke-vestlig, har imidlertid tiltatt i styrke de senere årene.

Tidligere i år tok institusjonen som frem til nå var kjent som Oslo World Music Festival stilling, ved å kutte ut «Music» fra festivalnavnet. Nå heter det altså bare Oslo World.

Interessant nok går også begrepsforvirringen igjen når man ser nærmere på offentlighetens hyllest av Cosmopolite opp gjennom årene: Da Miloud Guiderk ytterst fortjent ble overrakt Ella-prisen i 2001, var det «for sin idealistiske formidling av verdensmusikk i sin alminnelighet og jazzmusikk i særdeleshett, til

.....
«Du kan uansett ikke sette merkelapper på musikk i dag. Som alt annet i samfunnet er det globalt.»
.....

oppdragelse og glede for hovedstadens kulturpublikum». «Etnisk musikk» lyder merkelig nok karakteristikken til en av bidragsyterne i boka om Cosmopolite.

«Det er impulsene fra skoleveien i byen han vokste opp i som skapte Cosmopolite», blir det hevdet i boka. Guiderk vokste opp i den marokkanske storbyen Casablanca på Afrikas nordkyst, da annen verdenskrig nettopp var slutt og Marokko fremdeles var en fransk koloni.

Men Guiderk selv synes ikke nødvendigvis det er noe galt med begrepet verdensmusikk i seg selv.

– Det er musikk fra hele verden, som er skapt før og nå. Og det omfatter alt det andre enn den normale, vestlige populærmusikken, sier Guiderk. – Du kan uansett ikke sette merkelapper på musikk i dag. Som alt annet i samfunnet er det globalt. Nå er det også blitt det samme publikummet som kommer for å høre jazz, som kommer for å høre verdensmusikk.

Diplomatiske forbindelser

Guiderk forteller om timannsensemblen Abraham

Fatoumata Diawara i 2015.

Foto: Bilge Öner

Tomasz Stanko i 2016.

Foto: Borowiak Photography

Inc., som han mener er et godt eksempel på at høstens 25-årsjubileum representerer bredden i Cosmopolites profil. Bandet har med seg David Krakauer, Fred Wesley og Socalled til Norge, og kombinerer klezmer, funk og hip hop.

Mens han snakker engasjert om de enkelte musikernes egenskaper, ringer den franske ambassaden. Miloud slår om til fransk og det slår meg at Cosmopolite også kan sees på som en slags ambassade for byen og for musikken.

Selv om diplomati er et borgerlig og byråkratisk ord, holder kanskje sammenligningen vann, i alle fall et stykke på vei: Guiderk, som flyttet til Norge i 1970, er for lengst kjent som den vennligstilte verdensborgeren som setter folk i kontakt med hverandre. Men Cosmopolite handler selvsagt ikke først og fremst om økonomiske interesser eller realpolitikk.

– Cosmopolite er født i Oslo. Det er ikke noen kopi av noe annet sted i verden, sier han, etter å ha avsluttet den korte telefonsamtalen.

Ønsker seg en ny bok

Guiderk er tilfreds med at historien om Cosmopolite har kommet ut i bokform, men når vi kommer inn på temaet sier han at han også har ytterligere dokumentasjon av stedets mangslungne historie.

– Det er masse fine detaljer og historier som ikke er med i boka. Jeg håper det kommer mer senere.

«Cosmopolite er født i Oslo. Det er ikke noen kopi av noe annet sted i verden.»

I forordet peker forfatteren Anne Ellingsen på at mye av Cosmopolites historie ikke er blitt arkivert, men boken mangler vitterlig ikke detaljorientering: Den er blitt en slags kryssning av hyllestskrift, minnealbum og anekdotisk fundert musikkhistorie, der Milouds innsats kronas av så vel kolleger og musikere som politikertopper som Jens Stoltenberg og Trine Skei Grande. Boka prøver å yte både stedet, musikken og hovedpersonen bak rettferdighet – gjennom et utall bilder og kilder – men peker i litt mange retninger på en gang. Plutselig nevnes det for eksempel i forbi-farten at Miloud har en datter som han fortsatt har gleden av å treffe jevnlig – en detalj som rett og slett virker for privat i sammenhengen.

Men Cosmopolite hylles også på en måte som gjenspeiler virksomheten, drevet av engasjement mer enn av strømlinjeformet profesjonalitet. Boken er ærlig og legger ikke skjul på «konkursspøkelser på loftet og fut på nakken», som en av bidragsyterne formulerer det.

Heldigvis virker hyllester ofte sannere når også skygesidene er tatt med. Opphavsmannen fra Casablanca fremstilles som «en godlynt undergraver av det norske,» som jazzkritiker-veteranen Terje Mosnes treffende formulerer det, og Anne Ellingsen nøster opp forhistorien som har gjort Guiderk til den enestående impresarioen han i dag feires som.

Det er på mange måter både en logisk og en usannsynlig historie: Som ung studerte Miloud Guiderk på konservatoriet for musikk og kunst i Casablanca og drev herberge.

Hjemme hos Miloud på 1970-tallet, mens han var den sentrale ildsjelen i jazzklubben Emma Jazz i Bærum. Foto: Asker og Bærum Budstikke

Og da Guiderk – etter å ha flyttet til Norge – begynte å jobbe på Emma Hjorts Hjem for psykisk utviklingshemmede i Bærum, tok det ikke lang tid før han forsto at det var muligheter for å gi beboerne kulturelle opplevelser de ellers aldri ville fått.

Ingen strømlinjeformet organisasjon

Erfaringene fra Emma Hjort skulle altså vise seg å bane vei for Cosmopolite. Som boka viser er Miloud Guiderks konsertdrift neppe egnet som utgangspunkt for noen praktisk-økonomisk arrangørskole: Å ta ut full lønn ble først en realitet på 2000-tallet, slås det fast. I en faksimile fra 2001 forteller Guiderk en Aftenposten-journalist at han går av, på grunn av inndratt skjenkebevilgning.

Til gjengjeld har Miloud Guiderk et engasjement og en idealisme som mange utvilsomt kan lære av. Han sitter fortsatt i salen og hører konsertene og booker artister han selv har lyst til å høre.

– Jeg booker ut fra kvalitet, kvalitet, kvalitet. Du skal føle at musikken gir deg noe. Det er som med mat eller bøker. Du må finne noe du vet at du får mye ut av. Og du må høre på musikk for å få kunnskap. Du kan ikke basere deg på hypen.

En imponerende liste av artister har besøkt Cosmopolite på de tre konsertscenene stedet har eksistert. Selv fremhever Guiderk blant andre Nusrat Fateh Ali Khan, Gerry Mulligan, Tito Puente, Angelique Kidjo

og Diana Krall som høydepunkter. Mange av dem har også valgt å vende tilbake til Cosmopolite ved flere anledninger.

– Jeg blir aldri ferdig med å drømme om å booke nye artister, fordi jeg hele tiden lytter til nye. Det er mitt motto. Og det holder ikke å tjene penger. Jeg blir lei meg når jeg har fullt hus og konserten er dårlig, sier han. – Jeg vet at det finnes noen arrangører som bare går innom kassa for å sjekke. Det er ikke noe for oss.

Han snakker også mer enn gjerne om hvor viktig det er å ta imot artistene på riktig måte.

– Du må skape en god kontakt mellom dem og publikum. Sørge for at musikken blir respektert. Det er ikke bare å gjøre scenen klar og så gå hjem. Musikkens budskap skal komme frem.

Vil skape mer ny musikk

For dem som har lest intervjuer med Guiderk er det heller ingen hemmelighet at han ser på bestillingsverket *Siwan*, fra Cosmopolites 15-årsjubileum, som et stort høydepunkt. *Siwan* ble gitt ut som album på ECM, og Jon Balke og Amina Aloui har senere fremført verket på en rekke festivaler verden over. Miloud Guiderk drømmer fortsatt om å skape flere produksjoner som kan leve videre også etter konsertkveldene, å bidra til ny musikk som kan presenteres utenfor Soria Moria og Oslo. Problemet er at lengre prosjekter krever andre typer investeringer enn drift, mener han.

– Det er både mer krevende og mer interessant å produsere egne ting. Men når man får det til, kommer ikke bare resultatet Oslo og Norge til del, men verden for øvrig. Det eneste som stopper meg er penger, sier han, uten at han vil kritisere noen for manglende investeringsvilje.

«Jeg booker ut fra kvalitet, kvalitet, kvalitet. Du skal føle at musikken gir deg noe. Det er som med mat eller bøker. Du må finne noe du vet at du får mye ut av.»

I motsetning til mange av byens etablerte kulturinstitusjoner har Cosmopolite et sammensatt publikum: Her ferdes tenåringer og pensjonister og folk med bakgrunn fra ulike verdenshjørner. Guiderk sier at det er publikumet han er mest stolt av.

– Det er det jeg virkelig kan skryte av. At vi klarte å bygge opp et eget publikum.

På et tidspunkt er det nesten som om Guiderk går god for hyllestene som er blitt ham til del. Han må bare omskrive dem litt først.

– Jeg begynte i det små. Jeg måtte bli kjent med en verden og en kultur. Jeg måtte starte med å bruke meg selv, å bli bra på det jeg gjorde. Så kom det andre etterpå. Vi har et utrolig nettverk internasjonalt. Men dette er ikke egentlig suksess, men anerkjennelse. Og det skjer på grunn av folkene jeg har rundt meg. ☺

Jørgen Nordeng sammen med Schoolly D, en av de første rapperne han hørte som ung gutt.

Foto: Cato Lauvli

Full sirkel er rikt illustrert med bilder fra nabolag på øst- og vestkysten av USA. Foto: Cato Lauvli

Spoler rap tilbake til begynnelsen

I *Full Sirkel: Raphistorier – Fra ghettoen til bygda – og tilbake* forteller Jørgen Nordeng historien om rap fra underdogenes perspektiv. Boka er en omfattende historie om amerikansk rap – frem til 1996.

ENDRE DALEN

SAMORA

Jørg1, Joddski, Han Far – Jørgen Nordeng har mange navn og enda flere interesser. Han yter en nær universell respekt blant samtidige rap-kollegaer, som Vinni, Lars Vaular og Cast, som en av de aller beste til å rappe på norsk. Og siden Tungtvann, rapgruppa som var de første som fikk rap på norsk til å rulle, har han alltid rappa på feit Nordlands-dialekt. Med klubbkonseptet Raggabalder har Jørgen også fått utløp for en annen interesse; jamaicansk dancehall. Denne brede musikalske interessen, som også inkluderer thrash metal og roots reggae, er der kritikeren og musikkjournalisten Jørgen Nordeng kommer inn i bildet.

Faren Kjell, som selv er musikkjournalist, er nok en viktig brikke i dette spillet. Da Jørgen rundt 1984 opplevde breaking under et besøk i Oslo, var det ingen vei tilbake. I hvert fall ikke da han kom hjem til Ørnes rett utenfor Bodø og oppdaget at faren alle-

rede hadde rapmusikk i platesamlinga. I dag, nesten 20 år etter at Tungtvann ble til, er tiden endelig inne for en virkelig gjennomarbeidet bok om amerikansk rap – skrevet på norsk. Jørgen var pokker meg først der også! Oral Bee, Gatas Parlament og Øyvind Holen har riktignok alle publisert bøker om norsk rap, og Kontur Forlag har publisert flere bøker om graffiti samt en norsk oversettelse av Nelson Georges *Hip Hop Amerika*. Men *Full sirkel* er kanskje mer ambisiøs enn alle disse til sammen.

Fra rap til bok – og tilbake?

I boka tar Jørgen for seg 21 av sine favorittplater i fylldige, rikt illustrerte essays. Alt fra album til samleplater og tolvtonnersingler er inkludert. Old school-pionérer, som Kutis Blow, Newcleus, Egyptian Lover, Double Dee & Steinski og T La Rock, er de man først møter i den kronologisk oppbygde boka. Gjennom disse artistene forteller Jørgen historien om rap, og

Tek fra Smif-N-Wessun tilknyttet Brooklyn-baserte Boot Camp Click. Foto: Cato Lauvli

Gangstarappere som Spice 1 ble tatt lite seriøst av musikk anmeldere i Norge på 1990-tallet. Foto: Halstein Røyseland

man får også med noe om sampling, som er essensielt i det meste av musikken her. I kapittelet om Schoolly D kommer vi til kjernen av hva det meste av resten handler om; gangsta rap. Passende nok var Schoolly D, som universelt blir regnet som den første gangstarapperen, også blant de første Jørgen som 7-åring begynte å høre på. Just-ICE, som både jobbet med KRS-One og electroprodusenten Kurtis Mantronik, er den siste rapperen fra 1980-tallet i boka, og legger premissene for mye av gangstarapen som følger.

Men *Full sirkel* forteller et helhetlig bilde av rap, og de han ikke hadde plass til i essayene har han likevel inkludert i det han kaller Bonus Beats, mellom kapitlene. Her får man faktainformasjon om artister som ligner dem som er omtalt i kapittelet for. I form minner dette om den klassiske *Ego Trip's Book Of Rap Lists* fra 1999, som dokumenterte hiphop- og rapmusikk gjennom lister. Her fikk man nerdete anekdoter, tullelister og inside-informasjon fra noen av rapmusikkens fremste formidlere. Jørgens «Bonus Beats» komplementerer passende nok *Ego Trip's*. Mange av de samme artistene er med, men det er svært mange tips om undervurderte klassikere i Jørgens bok, som neppe er med i *Ego Trip's*.

– Dette er jo min biotop, sier Jørgen om strekningen mellom Youngstorget og Café Sara. Og han er nok ikke alene om det i rapmiljøet. Det skal godt gjøres å ikke møte en Oslo-rapper, hvis du befinner deg i området mer enn et kvarter. Det er da også på Café Sara Samora har møtt Jørgen for å snakke om boka.

Vil fortelle underdogenes historie

Hva har du lagt vekt på i utvalget av album i «Full sirkel»?

– En ting er at jeg vil trekke fram de som ikke har fått den respekten eller kommersielle suksessen som de burde hatt. Jeg kunne lett skrevet om Run DMC og De La Soul, for eksempel, men det har blitt gjort av veldig mange. Det jeg ville var å trekke frem artister som var minst like viktige som disse, uten at man nødvendigvis kjente til dem. Det er ikke meningen at du skal vite hvem alle disse er, for da er du enten meg, Tommy Tee eller Don Martin, eller noe sånt, sier Jørgen Nordeng.

«På 1990-tallet så flirte musikk anmelderne av gangsta rap. Det kom i skyggen av musikk med et såkalt budskap.»

Jørgen har brukt tre år på å reise rundt i USA, skrive og ferdiggjøre boka. Det er flere dogmer involvert, historien om rap stopper for eksempel brått i 1996, med

Lost Boyz-albumet *Legal Drug Money*. Noe annet er at han bestemte seg for at han ikke bare skulle snakke med alle rappere som er inkludert med essays, men atpåtill helst besøke dem i deres egne bydeler, og i hvert fall besøke hjemstedene deres, hvis han bare hadde snakket på telefon. Uansett hvor tøffe nabolag det var.

Jørgen Nordeng
«Full Sirkel: Raphistorier»
– Fra ghettoen til bygda – og tilbake»
Fagkonsulenter: Øyvind Holen
og Martin Bjørnersen
Cappelen Damm 2017

Gangstarapperne South Central Cartel ser i følge Jørgen Nordeng på seg selv som en politisk enhet. De forteller historier fra virkeligheten i Los Angeles. Foto: Michael Toledo

Don «Magic» Juan, Jørgen Nordeng og Rappin' 4-Tay. Foto: Michael Toledo

– Ett krav jeg satte var at jeg kun skulle inkludere artister fra steder som jeg besøkte: San Francisco Bay Area-området, Los Angeles, Philadelphia og New York. Men samtidig ville jeg dekke fremveksten av rap på disse plassene på en mangslungen måte. Det tredje er at jeg ville dekke 1980-tallsmusikken, som er i ferd med å forsvinne fra den kollektive bevissthet. Det fjerde er at jeg ville fokusere på rapperne fra Vestkysten og Bay Area-området rundt San Francisco, som er veldig undervurdert. Spesielt gangsta rap ville jeg ta seriøst.

Koblingen mellom Bodø og Bay Area

Seks av rapperne er fra Bay Area/San Francisco-området. Hvorfor er denne delen av USA så underkjent når det gjelder rap? Føler du en relasjon, siden du er vokst opp et lite sted selv, selv om proporsjonene er ganske annerledes? Er Bodø Norges Vallejo eller Oakland?

– I Bodø var jo de fleste DJ-er. Ingen i crewet Felony Force var rappere til å begynne med, det var først senere noen av dem begynte å rappe. Derfor hørte de oftere på vestkystrap og sørstatsrap fordi det var dansbare beats det handlet om. Avstanden mellom Bay Area og Los Angeles er bare noen timer med bil, men de fra Bay Area føler seg som evige underdogs. De gjorde også nesten alltid alt selv, noe Too Short, som ble rik på å selge kassetter ut av bagasjerommet, er et eksempel på.

Del The Funky Homosapien er en av alternativ-rapens største stjerner. Foto: Joey Colombo

– Et par kapitler som ikke kom med, er de jeg lagde om The Coup og Mac Mall. Der kommer noe av dualiteten i Bay Area fram. Tupac, som også opprinnelig var fra Bay Area, var gangsta i det ene øyeblikket og snakket om sosiale forskjeller i det neste. Når de rappet «fuck the police» i Bay Area, så var det med en sterkere politisk undertone, siden disse gjerne var barn av Black Panthers selv.

«Rappin 4 Tay som har sittet inne og følt det politiske systemet på kroppen, sier kanskje mer om samfunnet enn en eller annen politisk rapper som kanskje ikke vet hvordan systemet fungerer en gang.»

– Det albumet jeg helst skulle hatt med, er av Mac Mall. Hvis Bay Area er et eksempel på et overproduktivt område, så er Vallejo det ekstreme eksempelet inni der igjen. Mange av de viktigste rapperne i verden kommer fra en bitteliten by på størrelse med Tromsø i Bay Area. Mac Mall, Mac Dre og E-40 og alle som er relatert til disse kommer fra Vallejo.

Et kunstig skille

Forfatteren har mange meninger om rap, og spesielt musikkannmelderne i Norge på 90-tallet har lav stjerne

hos Jørgen. Også den yngre generasjonen, som ofte syntes gangsta rap ble for politisk ukorrekt og for kommersielt, får gjennomgå. Men Jørgen selv har alltid hørt på et bredt spekter av rap selv. Noen av de beste kapitlene i boka handler om mer alternative rappere fra vestkysten som Del The Funky Homosapien og Freestyle Fellowship. Disse ble sett på som en motpol til gangstarappere som 415, Spice 1 og Above The Law - ofte kalt «left coast», fordi de var til venstre på kartet, men også fordi de gjerne hadde mer

T La Rock var den første artisten som ga ut plate under Def Jam-logoen. Foto: Cato Lauvli

Jørgen Nordeng og en av de første gangstarapperne Just-Ice.

Foto: Cato Lauvli

venstrevridde idéer og representerte et annerledes uttrykk – såkalt «left field».

– Det er bedre nå som det har blitt mer normalt, men på 1990-tallet så flirte musikk anmelderne av gangsta rap. Det kom i skyggen av musikk med et såkalt budskap. Vi kan ikke sitte og velge hva som er innafor og ikke innafor av amerikansk rap her i Norge. Dette er rappere som lever en helt annen virkelighet enn oss. Folk her har valgt ut rap med et budskap som de kan stå inne for.

– Vi her i Norge skapte på en måte et kunstig skille – mellom gangsta rap og conscious rap – De La Soul, Too Short, Slick Rick og N.W.A. turnerte for eksempel sammen. Først hørte jeg mest på såkalt conscious og old school rap, men da jeg flytta fra Ørnes til Bodø fikk jeg øynene opp for gangsta rap, siden det var det folk i miljøet der hørte på. Jeg hadde dermed litt av begge deler, noe veldig få hadde på 1990-tallet. Den gangen var det som regel enten – eller.

Gangsta rap – political by accident?

Er egentlig gangsta rap «political by accident» i måten den portretterer filleproletariatet – halliker, horer, dopselgere, gjengmedlemmer og andre kriminelle – på?

– South Central Cartel, for eksempel, ser på seg selv som en politisk enhet. De forteller jo historier fra

virkeligheten. Men dette er et dilemma som jeg har valgt å ikke forholde meg så mye til, selv om jeg er inne på det i kapittelet om Kool G Rap. Der er det snakk om folk som havner i den kriminelle underverden fordi de må. Folk som har kommet til senere har for det meste glamorisert det. Gangsta rap er en snøball som har begynt å rulle. Rappin 4 Tay som har sittet inne og følt det politiske systemet på kroppen, sier kanskje mer om samfunnet enn en eller annen politisk rapper som kanskje ikke vet hvordan systemet fungerer en gang.

«UGK som var fra Texas ble sett på som provinsielt, ignorant og mindreverdig i forhold til det som kom fra New York og til dels Los Angeles.»

– Mange på 1990-tallet hørte jo bare på New York-rap, og etterhvert kom backpacker-rap med Rawkus som det største flaggskipet. UGK, for eksempel, som Kyrre Krunk introduserte meg for i 1995, var det så godt som ingen andre i Norge som hørte på. UGK som var fra Texas ble sett på som provinsielt, ignorant og mindreverdig i forhold til det som kom fra New York og til dels

Los Angeles. Noe har åpenbart skjedd. I USA var det jo også sånn at folk fra New York så ned på alle andre, men fra midten av 1990-tallet forandret det seg, da mye mer musikk fra andre deler av USA fikk respekt.

Her, derimot, lagde vi vår egen versjon av hva som var hiphop. Men nå som musikken har blitt mer tilgjengelig via internett, og historiene har blitt lettere å oppspore, har all musikken fra hele USA blitt mer akseptert. 📍

Nye farger på motekartet

Jankeh Njie Jamanca er bare 23 år, men har allerede lykkes som gründer. Likevel er hun langt ifra klar til å lene seg tilbake i stolen.

SARA FLAAEN LICIOUS

SAMORA

Jeg er ei kreativ, sta og veldig familiekjær jente, sier hun. Raskt og bestemt. Jenta som ikke har problemer med å beskrive seg selv heter Jankeh Njie Jamanca, og sitter overfor meg med et smil om munnen. Hun har hendene i kryss over brystet, og lener albuene på bordplaten. Jeg tenker at om noen trenger et bilde på hva en strong, independent woman er, så er Jankeh en god kandidat.

– Folk pleier å si at man skal tenke utenfor boksen, men jeg tror rett og slett at jeg veldig lenge ikke visste at det fantes noen boks! Jeg har gjort min egen greie veldig lenge, legger hun til.

Kunsten å kombinere

Den norsk-gambiske 23-åringen har aldri sløst bort tiden, og begynte tidlig å jobbe hardt mot målet sitt om å bli klesdesigner. Det var god motivasjon igjen-
nom tunge år på videregående.

– Jeg tror videregående kan være en tøff tid for mange, uavhengig av hvor du er fra eller hvilken nasjonalitet du har. Man prøver liksom å finne ut av hvem man er og hva man skal etterpå, ikke sant. Selv opplevde hun at det var da de trygge rammene fra barndommen på Kolbotn sviktet. Jentegjengen som hadde vokst opp sammen ble splittet, og Jankeh måtte komme seg igjennom årene uten venner. For første gang fikk hun kjenne på hvor mye utseendet og navnet hennes stakk seg ut i mengden.

– I oppveksten var det få som så ut som meg på Kolbotn, men det var ikke noe problem, verken for meg eller andre. Jeg var liksom bare Jankeh, og det var greit. Reality checken jeg fikk på videregående var tøff nettopp fordi jeg jo følte meg så norsk, forklarer hun.

Sårende ord fra medelever resulterte i at hun selv begynte å tvile. Kanskje de hadde rett i at hun egentlig ikke var norsk? Hun var født og oppvokst i Norge, men reiste alltid tilbake til Gambia når hun fikk sjansen. I Norge ble hun referert til som «hun afrikanske», mens i Gambia var hun «hun europeiske».

«Interessen for mote har alltid ligget der, men det er det der med entreprenørskap jeg virkelig brenner for.»

– I oppveksten var det få som så ut som meg på Kolbotn, men det var ikke noe problem, verken for meg eller andre. Jeg var liksom bare Jankeh, og det var greit. Reality checken jeg fikk på videregående var tøff nettopp fordi jeg jo følte meg så norsk, sier Jankeh Njie Jamanca til Samora. Foto: Cedric Lynne

– Hele greia fikk meg til å tenke «hvor faen er det jeg egentlig hører til»? Jeg tror at jeg veldig lenge prøvde å bli bare gambisk, men så prøvde jeg å se på meg selv som bare norsk igjen, ikke gambisk-norsk engang. Men ingen av delene var helt meg.

I dag står hun stolt på andre siden av det hun omtaler som en identitetskrise, og definerer seg som helt norsk og helt gambisk, uten videre komplikasjoner. På den måten er det ikke snakk om å ikke være nok av noe. Fordi hun ønsker å hjelpe andre igjennom det samme nåløyet, er hun foredragsholder og mentor for flerkulturell ungdom på flere ulike videregående skoler i Oslo.

– Jeg synes det er så viktig å formidle at vi som er flerkulturelle må huske at det er en ressurs, et verktøy som kan brukes til å bidra til noe positivt i det norske samfunnet. Altså – jeg feirer jul og jeg feirer eid. Jeg er vokst opp med to kulturer, to tradisjoner, to språk, to religioner. Det er jo fantastisk!, sier hun med glitrende øyne.

I Jarga Designs lager Jankeh Njie Jamanca klær som blander et skandinavisk stiluttrykk med sterke farger og afrikanske mønstre.
Foto: Sigrid Bjorbekk Mo

Drømmen om noe eget

Klesmerket Jarga Designs ble født like etter hun var ferdig med videregående, og fikk vokse videre i løpet av årene på moteskolen Esmod. Interessen for mote har alltid vært der, også i miniatyrversjonen av Jankeh. I barndommen ville hun alltid bestemme hvilke klær hun skulle ha på helt selv – det tok ikke lang tid før moren måtte gi opp kampen om plaggene. I Jarga Designs lager hun klær som blander et skandinavisk stiluttrykk med sterke farger og afrikanske mønstre. Selv om hun sitter overfor meg i en

plettfri, hvit skjorte, er det ikke tvil om at Jankeh er ei fargeglad jente. I følge henne selv ser hun best ut i rød og gul.

– Interessen for mote har alltid ligget der, men det er det der med entreprenørskap jeg virkelig brenner for. Så Jarga-merket kommer til å utvikle seg hele tiden – forhåpentligvis blir det mye mer enn bare klær. Ønsket om å bidra med «noe mer» fikk vokse seg stort på Esmod. Der møtte Jankeh mange andre designere, fra andre land og andre deler av Norge,

som også tok med seg en bit av identiteten sin inn i klesmerkene sine.

– Moten i Skandinavia er så lik, man kan nesten ikke se forskjell. Jeg synes ikke den representerer mangfoldet som vokser frem. Først tenkte jeg at dette kom til å endre seg etter hvert, men så ble jeg for utålmodig til å vente, innrømmer hun.

Sammen med lillesøsteren, to kusiner og to venninner, lanserte hun Jarga Art and Fashion Weekend i 2015. Prosjektets formål var å synliggjøre Norges nye fremtid på tvers av etnisitet og kultur, innenfor entreprenørskap og kunst. Det årlige arrangementet inneholder en dag med ulike foredrag, og en dag med et stort moteshow. I år deltok over 600 personer på eventet, og moteshowet ble holdt på Astrup Fearnley-museet.

Familiekjær

Selv om hun har opplevd stor suksess med klesmerket, som for eksempel utsolgte kolleksjoner og visning på Oslo Runway, har hun fremdeles begge beina godt plantet på bakken. Det sørger familiefellesskapet for. Når ting er hektiske på jobb, er det til familien hun går for å koble av. Har hun først gått hjem for dagen, er det ingen jobbtelefoner eller e-poster som besvares. Etter flere år med hardt arbeid, har hun lært at det er fra familien hun får mest energi. Da det stormet rundt henne under Oslo Runway, høydepunktet i karrieren hennes hittil, var Jankeh mest opptatt av at det var nok en sjanse til å sende penger til familien i Gambia.

Eventyret startet også naturlig nok med familien, hjemme i stua.

– Da jeg bestemte meg for å starte et klesmerke sa pappa til meg: «Men hvorfor skal folk handle hos deg? Hva er det som er så spesielt med deg?». Da tenkte jeg egentlig at faen, det var den drømmen – men så var det jo også et godt spørsmål, ler hun.

Løsningen ble å lage et klesmerke som representerte henne, noe som det dermed var naturlig å brenne for. Navnet Jarga tok hun etter forfedre på 1800-tallet. Jarga var den første fra Njie-familien som ble konge av riket Salom. Han ble godt kjent, ikke på grunn av tittelen sin, men på grunn av at han delte mye av både penger og kunnskap, og lærte barnebarna sine verdien av entreprenørskap.

I Jarga Designs handler det ikke mye om profitt eller det å få produktene ut til mange aktører. Verdigrunnlaget, og det familiære, ved merket er med hele veien.

– Vi er på Nobels fredssenter, og det synes jeg er særlig gøy. Jeg har lagt så mye innsats inn i dette, og det er så mye historie bak navnet, merket og idéen i seg

selv... Det er veldig viktig at jeg er på steder som har de samme verdiene som merket, slår hun fast.

Fokuserer på det positive

At hun har kommet så godt ut av en reise med høye topper og dype daler, handler ifølge henne selv mest om egen holdning. Hun avfeier at hun har opplevd negativitet rundt suksessen.

– Det kan godt være jeg har hatt opplevelser med negativitet uten å legge merke til det. Etter å ha overlevd tre vanskelige år på videregående, følte jeg meg litt sånn ustoppelig og queen of the world!

Den positive responsen på de fargesprakende kleskolleksjonene har derimot vært overveldende, også fra folk hun gikk på videregående med. Hun finner styrke i støtte og konstruktiv kritikk, og leter ikke etter negativitet. Hun innrømmer at hun, som ung, mørk gründerkvinne, også har møtt lite rasisme i arbeidslivet.

– En kan ikke utelukke at det fremdeles eksisterer mye rasisme, også i Norge, men jeg synes vi er mye flinkere til å pakke det inn. Jeg vil mye heller være hun som snakker om hvor fint været er i dag, enn hvor dårlig det har vært hele forrige uke, forteller hun.

Hun tar en pause, blikket viker unna.

– Jeg er ung, mørk, kvinne, muslim – alt dette inni lille meg. Men jeg tror at jeg er en person som kan prate og være et positivt bilde for alle de hattene jeg bærer. At

folk for eksempel er fordomsfulle, tror jeg kommer av uvitenhet. Så jeg har lovet meg selv, helt siden videregående, at hvis jeg møter på uvitenhet skal jeg heller sette meg ned med vedkommende og prate åpent om det.

Jankeh er svært opptatt av ansvaret for å være åpen, og på den måten bidra til å øke kunnskap hos andre.

– Jeg tenker at vi alltid må svare på spørsmålene, og bestemme oss for å være gode forbilder og rollemønstre. Uansett hvilken hatt vi har på.

Hun er også glad for å se fremskritt og holdningsendringer i samfunnet. Som andregenerasjons gambier, er hun trygg på at hun ikke trenger å gjennomgå det samme som foreldrene hennes gjorde da de kom på 70-tallet.

– Søsteren min har en hvit mor, og da hun ble født, i 1987, trodde sykepleierne først at hun var syk, på grunn av hudfargen. Ingen la to og to sammen og kom til at en hvit kvinne kunne ha en mørk mann, før pappa kom inn på sykehuset. Vi har kommet litt lenger siden det, sier hun og gliser bredt. ☺

melaCafé

Mariboes gate 8, Oslo

melacafe.no

Tlf: 917 73 736

V i e r g o d e p å m e z a h

*Du kan sette sammen
din egen mezah
til 40,- per rett.*

Mezah er en rik mattradisjon man finner over hele Midtøsten og det østlige Middelhav. Her på Melacafe hentes inspirasjon fra så vel det palestinske, som det libanesiske, tyrkiske og syriske kjøkken.

La gjerne kokken sette sammen fem forskjellige mezah for deg – med eller uten kjøtt.

Mezah handler like mye om hva som serveres som om hvordan det serveres: En rekke småretter serveres for å deles av alle rundt bordet, den sosiale siden ved et måltid vektlegges.

Er dere to eller flere personer, anbefaler vi å la oss sette sammen en kombinasjon av ulike mezah.

Rettene baserer seg mye på grønnsaker, men det finnes også en rekke kjøttretter her, og pita-brød er selvsagt en viktig del av måltidet. Mezah kan spises som et måltid i seg selv, eller som en forrett før man går videre til grillretter eller varmretter.

MEZAH VEGETAR/VEGAN • 160,-
MEZAH MED KJØTT • 180,-
*Har du lyst på mer enn mezah?
Flere varme retter står på menyen,
med et godt utvalg drikke.*

Diasporaen og uavhengige plateselskaper: Holder somali funk i live

Den nye etterspørselen etter somalisk pop, disco og funk skjer parallelt med at landet gradvis blir tryggere å reise til. Hvordan kan historien om musikken fra den gyldne tiden før borgerkrigen fortelles fra et ikke-vestlig perspektiv?

ENDRE DALEN

SAMORA

Vik Sohonie ble født i India, vokste opp i Sørøst-Asia og er utdannet i USA. Han er grunnlegger av Ostinato Records, som forteller de ukjente historiene fra Afrika og den afrikanske diasporaen gjennom musikk. Nå har Ostinatos samlealbum med somalisk pop, disco og funk, *Sweet as Broken Dates: Lost Somali Tapes from the Horn of Africa*, blitt nominert til Grammy i klassen Best Historical Album.

Diasporaenes funksjoner

Ostinato har på et drøyt år gitt ut tre samleplater til stor jubel. *Tanbou Toujo Lou*, fortalte historien om Haitis kompas og meringue, mens *Synthesize The Soul* fulgte opp *Analog Africa's Space Echo*, som tok for seg funana, coladeira og morna fra Kapp Verde. *Synthesize The Soul* forteller historier om kapp-verdiske musikeres migrasjon til Europa, hvor de tok synthesizere i bruk. Det sies at det bor flere med bakgrunn fra Kapp Verde utenfor landet enn i selve øriket.

Vik Sohonie leter like gjerne i eksilmiljøer som i landene musikken kommer fra, når han leter etter glemte musikalske skatter. Diasporaene er en

Diverse artister

«Sweet as Broken Dates: Lost Somali Tapes from the Horn of Africa»
Ostinato Records 2017

avgjørende kilde i arbeidet med å grave fram musikk, oppspore musikere og lisensiere musikk. Dette kommer til uttrykk i omfattende liner notes med akademiske tekster, essays og intervjuer med musikere. Det er nettopp denne kombinasjonen som gjør at musikken presenteres som mer enn bare et samlealbum.

– Jeg prøver å kombinere den akademiske forskningen jeg lærte på universitetet og ferdighetene jeg fikk da jeg jobbet som journalist, for å bringe historier til live. Akademia søker ut årsakssammenheng, det store bildet, detaljer og de underliggende kreftene bak ulike hendelser. Journalistikk søker de personlige, små detaljene som maler det mest fargerike bildet. Noen akademikere vil si at journalistikk er overfladisk, og noen redaktører vil si at akademia er for tørt. Hvis du kombinerer disse kan du fortelle en helvetes historie, sier Vik Sohonie til Samora.

Har ikke kontroll over eget image

I 2015 kontaktet Vik Nicolas Sheikholeslami på grunn av en mixtape med somalisk musikk som sistnevnte lagde i 2015. Og i august ga de to ut samlealbumet *Sweet as Broken Dates: Lost Somali Tapes from the Horn of Africa*. Mesteparten av musikken er tatt fra et arkiv med over 10 000 kassetter i Hargeisa. På grunn av borgerkrigen har Somalia, i likhet med Haiti og Kapp Verde, en godt spredt diaspora. Canada,

Omslagsbildet på mixtappen «Au Revoir, Mogadishu» satt sammen av Nicolas Sheikholeslami

«Noen akademikere vil si at journalistikk er overfladisk, og noen redaktører vil si at akademia er for tørt. Hvis du kombinerer disse kan du fortelle en helvetes historie.»

Waaberi Theater Troupe i Mogadishu, på 1970-tallet.

Foto: Ukjent

England og USA er land med stor eksilsomalisk befolkning, og i Oslo utgjør norsk-somalierne den tredje største minoritetsgruppen, etter polakker og svensker. Samora har snakket med Vik Sohonie om vintage somalisk musikk.

– Det generelle internasjonale bildet av Somalia er blitt formet av mektige krefter i Hollywood. Som Haiti har ikke Somalia kontroll over sitt eget image. Jeg finner det utrolig interessant at så mange av de eldre somaliske musikerne bor i London, Europas kulturelle hovedstad, mens ingen gidder å oppsøke dem, sier Vik Sohonie.

– Det virker som om Somalia har blitt plassert i periferien av verden, selv om den østafrikanske kysten har vært et kulturelt knutepunkt gjennom mesteparten av verdenshistorien. Forhåpentligvis vil folk snart forstå at historien om Somalia er historien om Verden, langt fra periferien. En som har overlevd borgerkrigen fortalte meg at det akkurat nå er bedre enn det har vært siden krigen begynte. Selv om det stadig er utfordringer, skapes det flere muligheter til å jobbe med somalisk musikk og kultur.

Mogadishu i Somalia, før kjent som «The Pearl of the Indian Ocean», var frem til borgerkrigen en sentral handelsportal, en populær turistdestinasjon med barer, klubber og et yrende uteliv. I Somalia var det spesielt fem band som var populære og kreative: Dur Dur Band, Iftiin Band, Somaali Jaaz, Waaberi Band og Sharero Band. *Sweet As Broken Dates*, inkluderer musikken til flere av disse, og responsen på at musikken gjøres tilgjengelig har også vært overveldende positiv blant somaliere.

Somalisk musikk på Melafestivalen

I sommer gjestet Dur Dur Band Int'l Melafestivalen, som gjennom en årrekke har fremmet somalisk musikk i Norge, gjennom konserter med blant mange andre Maryam Mursal, som var vokalist i Somaali

«Forhåpentligvis vil folk snart forstå at historien om Somalia er historien om Verden, langt fra periferien.»

Jaaz, og Nimco Yaasin, som jobbet med både Waaberi og Iftiin. Samora benyttet sjansen til å snakke med Abdullahi Uger, som er en av grunnleggerne av bandet, under Melafestivalen. Bandet er nå basert i London som Dur Dur Band Int'l, et revivalband i eksil. Han fortalte at mange av de som nå spiller i bandet har spilt i Somaali Jaaz og Iftiin tidligere, mens gitaristen overraskende nok har bodd i Norge og snakket mer eller mindre flytende norsk.

Jerry & Axmed Naaji i Mogadishu på 1970-tallet.
Foto: Mahmud Adallah «Jerry» Hussien

– Dur Dur Band var inspirert av afrojazz, tradisjonell somalisk musikk og spirituell musikk. Folk som Charles Mingus var også en del av den musikalske inspirasjonen. Musikk er mitt hjem, det er derfor jeg tar det så seriøst. Vi innså at den vestlige musikken vi pleide å spille i Mogadishu kunne blandes med våre egne tradisjoner – for så å skape et helt nytt musikalsk språk, sier Abdullahi Uger til Samora.

– Jeg er en av de som grunnla Dur Dur Band. Tre-fire av oss er allerede døde nå. Vi spilte to ganger i uka på Hotel Jubba i Mogadishu. Mange av oss fra band som Dur Dur, Iftiin, Sharero og Somaali Jaaz kjenner fortsatt hverandre etter alle disse årene. Både politiet og hæren hadde sine egne band, mens andre var

tilknyttet nasjonalteateret, men vi var uavhengige av alt det der, vi var privateid. Vi spilte bare musikken vår og betalte vår skatt.

Somalisk funk sprer seg

Dur Dur Band fikk en gjenutgivelse på Awesome Tapes From Africa for noen år siden, og Analog Africa har også annonsert at de jobber med vintage musikk fra Somalia. Afro7 Records drives av Fredrik Lavik, og har gitt ut flere plater, både med kenyansk musikk og med somaliske artister som Sharero Band og Magool. En sjutommersingel med Faadumo Qasim og Ahmed Sharief Yusuf og samlealbumet *Light & Sound of Mogadishu* dokumenterer perioden før de fleste av låtene på *Sweet As Broken Dates* ble laget. I høst kom *Light & Sound of Mogadishu* ut i et nytt opplag.

Dur Dur Band
«Vol 5»
Awesome Tapes From Africa 2013

Diverse artister
«Light & Sound of Mogadishu»
Afro7 Records 2015

«Vi tror at poeter er tapte sjeler som aldri kan lykkes i samfunnet, men her har vi en hel region i verden som er bygd på poesi.»

– Det kan være mange grunner til at den somaliske musikken er så ukjent i Vesten, og somalisk musikk har i hovedsak blitt spredt via kassetter eller dårlig piratkopierte CD-er. Men somaliske taxisjåfører over hele verden deler gledelig hvis man spør om de kan sette på noe. Ellers er det mange somaliere representert i hiphop og moderne musikk, se på K'naan, som er nevnen til Magool, sier Fredrik Lavik til Samora.

Lavik sier at somalisk musikk kom litt i skyggen av stilarter fra Etiopia og Kenya på 1970-tallet, men i grenseområdene mellom landene fantes det fusjoner av musikkformene. Det har blitt lettere å få tilgang til musikken nå, siden mye av musikken er i ferd med å bli digitalisert, og fordi det er tryggere å reise til Somaliland.

Historien fra et ikke-vestlig perspektiv

I et intervju med Music In Africa forteller Vik Sohonie at de i arbeidet med *Sweet As Broken Dates*, «strevde etter å fortelle historien om somalisk musikk fra et ikke-vestlig perspektiv, med vekt på sanger og stilarter som kanskje ikke passer inn i det vestlige konseptet 'bra musikk'». Hvordan har dette forandret musikksmaken deres, og hvorfor var dette så viktig, spurte vi Sohonie?

– Jeg tenker at det er en overveldende vekt på «funk». Sanger som er lett tilgjengelig for de store musikk-markedene. Musikksmakens kurs er imidlertid i endring. Det ligner det som skjer med en matrett når den lanseres på et nytt marked og for nye ganer. Først blir matretten vestliggjort eller amerikanisert, men sakte, men sikkert vil folk venne seg til de mer subtile smakene, og deretter øke kravet om autensitet, og ønske de virkelige smakene, sier Vik Sohonie.

– Når det er sagt, har vi fortsatt inkludert en sunn dose med funky og soulinspirerte lyder. Vi må jo selge plater. Men jeg tror vi har gjort en god jobb med å ta med musikk som ville tilsvare en god hjemmelagd

Mesteparten av musikken på «Sweet As Broken Dates» er tatt fra et arkiv med over 10 000 kassetter i Hargeisa.
Foto: Janto Djassi

Radio Hargeisa. Foto: Janto Djassi

Dur Dur Band Int'l på Melafestivalen på sensommeren.

Foto: Melafestivalen/Rodrigo Brasil

rett. Reell, frisk og full av smakene du bare finner i Somalia.

– Som en som har vokst opp i den utviklende delen av verden, har jeg sett hvordan kulturene jeg vokste opp i kan bli misbrukt eller vannet ut når de blir presentert i en annen kontekst. Ser vi på prosjekter som dette som en måte å utfordre arven etter kolonialismen og den kulturelle imperialismen, da må retten du serverer være «as real as it gets».

En hel region av verden bygd på poesi

Poesi settes i høysetet blant somaliere, poeter som Hadrawi har bidratt med lyrikk til sanger av blant andre Magool. Hva er så spesielt med poesien i dette landet, og hvordan påvirker det musikken at hele kulturen og språket er bygd på poesi?

– Ganske fantastisk ikke sant? En kultur bygd på poesi. Vi tror at poeter er tapte sjeler som aldri kan lykkes i samfunnet, men her har vi en hel region i verden som er bygd på poesi. Poesi er overalt i Somalia, måten folk tuller med hverandre på, vitsene som diktes, måten enkelte eldre somaliere snakker. Det er en vittighet og sjarm over det hele. Antakelig den eneste delen av vår research som ikke gikk virkelig i dybden var det som gjaldt poesien, så jeg kan ikke snakke så mye om det. Det er en del av somalisk kultur som virkelig har blitt studert og skrevet om, særlig i academia. Det finnes antologier over somalisk poesi, hvor en del dikt vil svare på dette spørsmålet.

Kommuniserer med nesten hvem som helst

– «Uur Hooyo», som er med på *Sweet As Broken Dates*, er et dikt skrevet av en poet som bor i London. Danan Hargeysa tok ordene og gjorde dem til en majestetisk dhaantolåt, sier Sohonie om koblingen mellom poesi og musikk.

Nettopp dhaanto er en helt uavhengig reggaelignende sjanger med bakgrunn i religiøs poesi. Musikkformen fikk en modernisering på 1980-tallet og flere av låtene på albumet har disse vuggende rytmene. Men *Sweet As Broken Dates* inkluderer mer enn musikk som ligner reggae, eller er inspirert av amerikansk funk og soul: Alt fra arabisk musikk fra Jemen rett over Adenbukta til Bollywood-musikk fra India og taraab fra Kenya og Tanzania, i tillegg til pop og jazz fra Etiopia, og ikke minst musikk fra arabiskspråklige Sudan – alt har vært gjeldende i Somalia.

– Somalisk kultur har absorbert og tilpasset seg en rekke kulturer. Derfor har det historisk vært en veldig tolerant kultur som aksepterer og integrerer innflytelser fra mange kanter på en veldig fin måte. Somaliere hører fortsatt på indisk musikk og ser på Bollywood-filmer. Sudanesisk musikk ble viet oppmerksomhet av de beste musikerne. Arabisk musikk er godt likt. Banaadiri rytmer fra Sør-Somalia vitner om kontakt med banturytmer fra Øst- og Sørøst-Afrika. Somalia er integrert i verdenshistorien, og jeg tror det er derfor albumet kan kommunisere med nesten hvem som helst, avslutter Vik Sohonie. ☺

En fanfare fra Afrikas horn

Den etiopiskfødte forfatteren Aberra Lemma kommer nå med fire noveller på norsk. Forfatteren fargelegger personene i novel- lene med et billedrikt språk, i underfundige historier krydret med overraskelser.

MARIT DALEN

SAMORA

Forfatter Aberra Lemma.

Etiopiskfødte Aberra Lemma ga ut sin første diktsamling i 1974, etterfulgt av en rekke noveller i åttiårene. I 1998 kom forfatteren til Norge. Her fortsatte han å skrive, særlig sakprosa. Så langt har alle bøkene hans vært utgitt på amharisk.

I år kommer forfatteren med fire nyskrevne noveller, på norsk! Endelig får norske lesere anledning til å bli kjent med forfatteren og hans mangslungne person- galleri. Med *Enketrøsteren og andre noveller* får vi et kikkeshull til dagliglivet på Afrikas horn. Handlingene foregår i Etiopia fra slutten av keiser Haile Selassies regjeringstid, noe som antydes mer enn det sies. Indirekte forstår vi at livsbetingelsene, inkludert de politiske, er tøffe og krever overlev- elsessevne på høyt nivå. Forfatteren skildrer hverdagsmenneskenes økonomiske teft og moralske tilpasningsevne med skarpt, men forsonende blikk, farget av galgen- humor.

Den vakre *Enketrøsteren* har fått kallenavnet som følge av sitt ubestridte talent for å trøste ny- slåtte enker, en vann-vinn situasjon som ingen ser ut til å ha særlige innvendinger mot. Da han blir tvangsutskrevet til en milits som skal slå ned opprør mot landets nye diktator, lengter han tilbake til det gode liv i byen og bestemmer seg for å desertere. Tilbake i hjembyen er det byens befolkning som har rett til å avsi dom over sjarmøren, som nå oppfattes som forræder. Hverken dommen eller straffen følger internasjonal standard.

I *Trafikkonstabelen* blir vi kjent med en kremmer med drømmer. Han har spesialisert seg på å forsyne opposisjonelle studenter med forbudte revolusjo- nære bøker, som han sørger for å lese før de selges

videre. Keiseren setter lite pris på den geskjeftige bokselgeren og forviser ham til Jemen. Der blir han, med list og løgner og en god porsjon flaks, venn av presidenten og avanserer til en av landets høyeste posisjoner. Når han oppdager at landet han er kom- met til er like undertrykkende som landet han forlot, melder han seg til tjeneste i en hemmelig jemenittisk motstandsgruppe.

Med fraværende ektemenn må også kvinner snu seg rundt for å klare seg. I *La oss bare glemme det* har kona nettopp født da ektemannen kastes i fengsel. Situasjonen er prekær, men åpner nye muligheter. Kona blir dronning i eget liv, og oppdager at både smørhandleren og salthandleren har mye å by på. Da ektemannen kommer tilbake fra fengselet, er det flere barn i huset enn han husker han hadde, men ektefellene gjen- opptar samlivet. Etter fem måneder nedkommer kona med enda et barn.

Felles for de fire novellene er at hovedpersonene er straffeforfulgt. Det gjelder også i den korteste no- vellen, *Kverulanten*, der den tiltalte analfabeten snakker hull i hodet på de lærde dommerne og kan gå med hevet hode ut av rettssalen.

Aberra Lemmas litterære skik- kelser har sitt å stri med, i et land der demokratiet i beste fall er gryende og hverdagen vaklevoren, men de er langt fra plassert i noen offerrolle. Personene er fulle av fandenivoldsk temperament og nesten fri for selvbekreidelse. Forfatteren fargelegger dem med et billedrikt språk, i underfundige historier krydret med overraskelser. 📖

«Aberra Lemmas litterære skikkelser har sitt å stri med, i et land der demokratiet i beste fall er gryende og hverdagen vaklevoren, men de er langt fra plas- sert i noen offerrolle.»

ENKETRØSTEREN

OG ANDRE NOVELLER

Av Aberra Lemma

Aberra Lemma
«Enketrøsteren og andre noveller»
Novellene er oversatt fra amharisk til norsk av
Atnafu Woldemariam og Ellen Alexandra Lothe.
Kolofon forlag 2017

Ikke-vestlige innvandrere sjeldnere i mannsdominerte yrker

– Innvandrermenn gjør norsk arbeidsliv mindre kjønnsdelt, skriver Dagsavisen.

Bakgrunnen er en rapport utarbeidet av Institutt for samfunnsforskning, som viser at 85 prosent av norske arbeidstakere jobber i et kvinne- eller mannsdominert yrke. Kjønnsdelingen rår dermed fortsatt på arbeidsplassene.

Mens innvandrere fra de nye EU-landene i stor grad jobber som håndverkere og i andre mannsdominerte yrker, går ikke-vestlige innvandrere «ofte inn i tradisjonelt kvinnedominerende yrker som renhold, og andre lavtlønte, lavstatusyrker», sier ISF-forsker Kjersti Misje Østbakken til Dagsavisen.

Regi: Deeyah Khan
«Meeting The Enemy»
Fuuse Films

Møte med ekstremhøyre

– Having experienced racism my whole life, I decided that hating them or being afraid wasn't enough for me any more, sier filmskaper Deeyah Khan til The Guardian. Dokumentarfilmen hennes *White Right: Meeting the Enemy* hadde verdenspremiere i desember.

I filmen møter hun nynazister, fascister og andre fra den ekstreme høyresiden i USA. Deeyah forteller at formålet med filmen var å prøve å forstå menneskene som står bak, snarere enn å bekrefte fordommer om hvor ekstreme holdninger de har.

Faksimile: Dagsavisen
Fredag 24. november 2017

Karpe på det store lerretet

I desember hadde filmen om Karpe Diem, *Adjø Montebello* premiere over hele landet. Filmen ble vist kun fire dager, og det var større etterspørsel om billetter enn den nye Star Wars-filmen.

Filmen som er en blanding av konsertfilm, dokumentar og spillefilm har fått rosende kritikk i avisene.

Regi: Thea Hvistendal
«Adjø Montebello»

Bøhlers oppgjør med regjeringen

Etter at Jan Bøhler tok et oppgjør med regjeringen i et intervju i Klassekampen, har flere FrP-politikere gått i forsvarsposisjon. Bøhler er overbevist om at regjeringen gjør for lite i forhold til integrering.

Kari Kjønaas Kjos uttalte blant annet at politikken han fører ikke har støtte i partiet. Både Oslos varaordfører Khamshajiny Gunaratnam og integreringspolitisk talsperson i AP Siri Gåsemyr Staalesen gir Bøhler støtte:

– Det at Jan Bøhler tar initiativ til viktige debatter og setter politisk dagsorden i saker som berører innvandrerungdom, slik at flere får leve sine liv slik de selv ønsker, er bare positivt, sier Staalesen til Klassekampen.

Faksimile: Klassekampen
Lørdag 25. november 2017

Årets Bodøværing med diktsamling

Sumaya Jirde Ali lanserte i november diktsamlingen *Kvinner som hater menn*, samtidig som hun ble kåret til årets Bodøværing av avisa Bodø Nu.

«Med diktsamlingen ønsker jeg å sparke i gang en mer nyansert debatt om det å være ung muslim i Norge. Denne identiteten rommer så mangt, og det er det jeg vil vise med mine dikt», sier Ali i presseskrevet for boka.

Hun har på kort tid opparbeidet seg respekt i TV-debatter (med blant andre Sylvi Listhaug) og skriver ellers fast med kvass penn i Klassekampen. Ikke alle

i Norge er like fornøyde med en ung kvinne som taler makta imot. Kommentarfeltene er en ting, men Klassekampen-kritiker Hadle Oftedal Andersen angrep boka på bakgrunn av at han ikke kjente «intensjonen bak», og at «det ikke er plass for majoritetssamfunnet her.»

Ali svarer i et debattinnlegg i samme avis noen dager senere at Andersen etnifiserer diktene, og definerer alle menneskene i diktsamlinga som innvandrere. Også det at anmelderen tror at diktsamlingen er selvbiografisk, og at dette preger anmeldelsen, er et viktig poeng hun trekker frem.

Sumaya Jirde Ali
«Kvinner som hater menn»
Minotenk 2017

– Hvis mine dikt virkelig ekskluderte, noe de ikke gjør ettersom jeg ikke etnifiserer, lurar jeg på om anmelderen har reflektert rundt signaleffekten av det å kreve at en svart kvinnes angivelig lite inkluderende verk skal inkludere gruppen som allerede dominerer og gjennomsyrrer norsk litteratur, skriver Sumaya Jirde Ali i Klassekampen.

Pisk for sjelen

I video og performance-verket *Whip it Good* pisker den dansk-karibiske kunstneren Jeanette Ehlers et hvitt lerret. På lerretet legger det seg flere og flere svarte striper, mens Ehlers dypper pisken i maling.

Sigrd Lien, som er professor i kunsthistorie, setter kunstverket inn i en større kontekst i et essay i Klassekampen. Dansk-norsk slavehandel sørget for at mer enn 120 000 slaver ble ført fra Afrika til Karibia. En trekanthandel som beriket blant andre Hildebrand Hermens, en av Bergens rikeste borgere på slutten av 1700-tallet.

I verket «Whip it Good» pisker den dansk-karibiske kunstneren Jeanette Ehlers et hvitt lerret.

Foto: Zoe Maxwe

Amina Bile, Sofia Nesrine Srour og Nancy Herz
«Skamløs»
Gyldendal 2017

Julegavetips?

Tidligere i år fikk Amina Bile, Sofia Nesrine Srour og Nancy Herz Fritt Ords honnør «for deres personlige og modige innsats for å belyse sterk sosial kontroll i minoritetsmiljøer».

De «skamløse jentene» har dominert høstens offentlige debatt, såvel som litteraturjournalistikken i de største avisene. I oktober kom Amina Bile, Sofia Nesrine Srour og Nancy Herz med ungdomsboka *Skamløs*. Anmeldelsene i avisene har spent fra panegyrisk til svært positiv. En god start for tre forfattere vi kommer til å høre mye av fremover.

– Selv om *Skamløs* tar opp en rekke nedslående skikker og synspunkter, er det derfor også en bok som gir håp. Boka gir unge muslimske kvinner en verktøykasse og et begrepsapparat, samtidig demoniserer den ikke muslimske menn, islam eller storsamfunnet, skriver Erle Marie Sørheim i Dagbladet.

Denne boka bør være på leselista til mange flere enn tenåringsjenter.

«Den burde finnes som klassesett på alle landets ungdoms- og videregående skoler. Og send gjerne en kasse til landets sittende regjering i samme slengen, skriver Gerd Elin Stava Sandve en anmeldelse i Dagsavisen.

Nancy Herz, Sofia Nesrine Srour og Amina Bile.

Foto: Maria Gossé

Urovekkende holdninger mot jøder og muslimer

– Vi skal ikke bekjempe muslimhatet fordi det er synd på muslimene. Vi skal ikke bekjempe antisemittismen fordi det er synd på jødene. Vi skal bekjempe disse fordommene fordi de er sivilisasjonsødeleggende, sier Ervin Kohn ved Antirasistisk Senter til Dagsavisen.

Bakgrunnen er rapporten *Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2017*. Rapporten viser blant annet at det fortsatt finnes antisemittisme i Norge, med utbredelsen viser en nedgang fra 12,1 prosentpoeng ved undersøkelse gjennomført i 2011, mot 8,3 i denne. For første gang har en undersøkt fordommer i muslimsk utvalg av respondenter, og dette viser at nesten 29 prosent har negative fordommer.

Dette ble hovedsaken i mange av mediaoppslagene om rapporten. Mindre oppmerksomhet ble rettet mot at 31 prosent av befolkningen tror at muslimer ønsker å ta over Europa, og at når

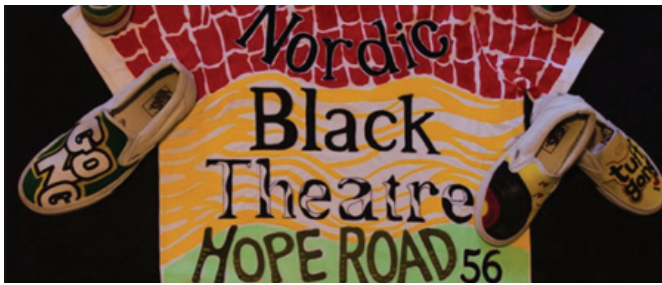

Faksimile: Dagsavisen
Onsdag 6. desember 2017

en kontrollerer for partitilhørighet, skiller Fremskrittspartivelgere seg klart ut, der 13,3 prosent har antisemittiske holdninger, og 63,2 prosent antimuslimske holdninger.

– Rapporten anbefaler blant annet å lage en handlingsplan mot muslimhat. Det synes jeg er bra. En handlingsplan er forpliktende for flere departementer, sier Kohn.

Teater

HOPE ROAD 56 REVISITED
PREMIERE FREDAG 2. FEBRUAR 2018
DEN NORSKE OPERA & BALLETT

I dansedramaet *Hope Road 56 Revisited* utforsker Nordic Black Theatre arven etter Bob Marley og historiene om miljøet rundt ham. Hope Road 56 er adressen til Bob Marleys bopel i Kingston. På 1970-tallet var stedet et rastafarisenter, der forskjellige mennesker fra alle samfunnslag kunne møtes. I dag er stedet kun en turistattraksjon.

BLOKK TIL BLOKK
PREMIERE LØRDAG 27. JANUAR 2018
DET NORSKE TEATRET

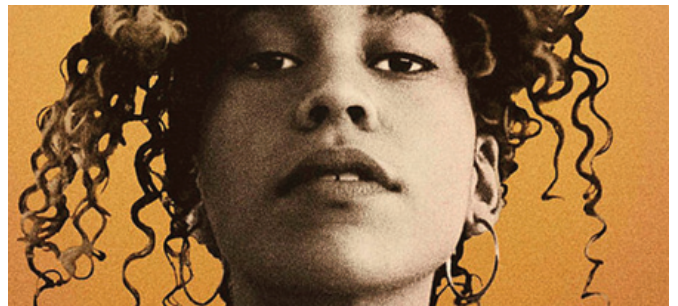
Blokk til blokk er en konsertforestilling basert på låter og tekster av Boss Castro, Fela og Don Martin. Forestillingen forteller om å vokse opp i i Groruddalen, og om å vokse opp med hiphop på nittitallet. Det er ikke en konsert – og heller ikke et vanlig teaterstykke.

Konsserter

THE PHANTOMS
LØRDAG 30. DESEMBER 2017
TEDDY'S SOFTBAR

The Phantoms har holdt konserter på Grønland og i Gamlebyen siden 1996. De er inspirert av 1960-talls jamaicansk ska, men har «gjort den mer svingende og pussa litt støv av den», som bandet har sagt til Aftenposten.

CHARLOTTE DOS SANTOS
LØRDAG 20. JANUAR 2018
VICTORIA NASJONAL JAZZSCENE

Charlotte Dos Santos leverte i år neo soul-albumet Dagsavisen kalte «årets sommerplate», og Klassekampen omtalte som «den mest formbevisste debutskiva hørt fra en norsk artist innen dette segmentet, kanskje noensinne».

DAVID MURRAY INFINITY QUARTET
FEAT SAUL WILLIAMS
ONSDAG 14. FEBRUAR 2018
VICTORIA NASJONAL JAZZSCENE

Denne kvelden er viet en spektakulær kombo – med dype røtter i 1960-tallet: Frijazz og poesi. I februar slipper de albumet *Blues for Memo*. Murray slekter på folk som Albert Ayler, mens Williams oppdaterer poesi for rap-generasjonen.

JUNGLEPUSSY
TORSdag 22. FEBRUAR 2018
JAEGER

– Junglepussy is fearless - and funny - in the way that the best new rapper in New York has to be, skrev Fact på sin årsbesteoppsummering i 2015 om albumet *Pregnant with Success*. Hun har blitt plukket opp og gir ut musikk via Diddy, Erykah Badu, Action Bronson og Leif.

“The heart is the size of a fist
because we were born to fight
for what we love.”

Beau Taplin

